

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ- TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii v oblasti potravin
Consumer Protection in the Czech Republic and European Union in the Area of Food

Student: Iveta Janáková

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Bc. Mynarzová Monika, Ph.D.

Ostrava 2015

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání bakalářské práce

Student: **Iveta Janáková**
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6210R004 Eurospráva
Téma: Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii v oblasti potravin
Consumer Protection in the Czech Republic and the European Union in the Area of Food

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii
3. Srovnání kvality a bezpečnosti potravin ve vybraných státech Evropské unie
4. Analýza výsledků průzkumu a doporučení
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratek

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

DEVENNEY, James a Mel KENNY. *European Consumer Protection: Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. 476 s. ISBN 978-1-107-01301-8.

KLABUSAYOVÁ, N., R. BURDILÁKOVÁ a J. ZLÁMALOVÁ. *Ochrana spotřebitele: geneze a současnost*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2009. 164 s. ISBN 978-80-248-2037-8.

VEČEŘA, Jiří. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. Praha: Leges, 2013. 266 s. ISBN 978-80-87576-34-2.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Bc. Monika Mynarzová, Ph.D.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 07.05.2015

Ing. Boris Navrátil, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlášení o samostatném vypracování bakalářské práce

Prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a ostatní materiály, z nichž jsem při psaní práce čerpala, řádně cituji a uvádím v seznamu použité literatury.

V Ostravě dne 7.5.2015

.....

Iveta Janáková

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat mé vedoucí bakalářské práce paní Ing. Bc. Monice Mynarzové Ph. D. za cenné připomínky a odborné rady, které mi pomohly při zpracování tohoto tématu.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Ochrana spotřebitele v ČR a EU	3
2.1	Ochrana spotřebitele v ČR	3
2.1.1	Vývoj ochrany spotřebitele v ČR	3
2.1.2	Legislativní úprava ochrany spotřebitele v ČR	5
2.1.3	Institucionální zabezpečení ochrany spotřebitele v ČR	7
2.1.4	Aktuální strategie spotřebitelské politiky v ČR	8
2.2	Ochrana spotřebitele v EU	8
2.2.1	Vývoj ochrany spotřebitele v EU	9
2.2.2	Legislativní úprava ochrany spotřebitele v EU	11
2.2.3	Institucionální zabezpečení ochrany spotřebitele v EU	12
2.2.4	Aktuální strategie spotřebitelské politiky v EU	13
3	Srovnání kvality a bezpečnosti potravin ve vybraných státech EU.....	15
3.1	Kvalita a bezpečnost potravin	15
3.2	Ochrana spotřebitele v oblasti potravin v ČR	16
3.2.1	Institucionální zabezpečení v ČR.....	18
3.2.2	Informační portály bezpečnosti potravin v ČR	21
3.2.3	Značky kvality potravin	22
3.3	Ochrana spotřebitele v oblasti potravin v EU	23
3.3.1	Institucionální zabezpečení v EU	24
3.4	Zajištění kvality a bezpečnosti potravin ve vybraných státech EU	26
3.4.1	Slovensko	26
3.4.2	Polsko	28
3.4.3	Globální index potravinové bezpečnosti	30
4	Analýza výsledků průzkumu a doporučení	34
4.1	Preference spotřebitelů	34
4.2	Značky kvality a spotřebitel	37
4.3	Znalost institucí a organizací.....	38
4.4	Informace o závadných potravinách a dostatečnost ochrany spotřebitele	39
4.5	Vliv kauz na spotřebitele.....	41
4.6	Postoj k českým potravinám	42
4.7	Hypotézy a doporučení.....	43

5	Závěr.....	46
	Seznam použité literatury.....	48
	Seznam zkratk	56
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
	Seznam příloh	
	Přílohy	

1 Úvod

Politika ochrany spotřebitele je poměrně mladou, ale rychle se rozvíjející politikou, která se dostala do předních cílů Evropské unie. Mezi priority se dostala v polovině 70. let, kdy Evropská komise představila Předběžný program EHS o ochraně spotřebitele. Tuto politiku zabezpečuje systém institucí, zákonů, spotřebitelských organizací a dalších aktivit, které prostupují celou společností. Hlavním cílem této politiky je především zajistit spotřebitelům vysokou úroveň ochrany a bezpečnosti. Je proto nutné zpřísnovat pravidla týkající se výroby a prodeje a zamezovat tak nekalým praktikám prodejců a výrobců a chránit tak zájmy, bezpečnost a zdraví spotřebitele.

V současnosti se problematice ochrany spotřebitele věnuje, čím dál vyšší pozornost a to zejména v souvislosti s ochranou spotřebitele v oblasti potravin, kdy se bere v úvahu především jejich kvalita a bezpečnost. Přesto, že žijeme v moderní a vyspělé společnosti tak tuto oblast nelze považovat za zcela dokonalou a je zde stále prostor pro zlepšení. Vzhledem k tomu, že jde o velmi důležitou oblast, která má přímý vliv na spotřebitele a jeho zdraví, tak zde bude vždy místo pro inovace a nové kontrolní systémy.

Cílem práce je na základě teoretického vymezení problematiky ochrany spotřebitele v Evropské unii a České republice zhodnotit současný stav politiky ochrany spotřebitele a objasnit tuto problematiku v oblasti kvality a bezpečnosti potravin ve vybraných státech EU.

Práce je koncipována do pěti kapitol, kdy první kapitola je úvod. Po úvodu následuje druhá kapitola pojednávající o teoretických východiscích ochrany spotřebitele v České republice a Evropské unii. Je zde popsán její vývoj, legislativní rámec, instituce zabezpečující tuto oblast a jsou zde také nastíněny hlavní priority aktuální spotřebitelské politiky. Třetí kapitola se zabývá ochranou spotřebitele v oblasti potravin a to především jejich bezpečností a kvalitou v České republice a Evropské unii a je nahlédnuto také do systému zabezpečení této oblasti v konkrétních státech Evropské unie. Mezi vybrané státy patří Slovenská republika a Polsko. Při výběru těchto určitých zemí se bralo v úvahu několik faktorů. Slovenská republika byla zvolena proto, jelikož se zde nabízí přirozené srovnání s Českou republikou, kdy tyto státy ještě v nedávné minulosti tvořili jeden celek. Z tohoto důvodu je zde vhodné porovnat rozdíly mezi těmito zeměmi. Další zvolenou zemí je Polsko, které působí v České republice jako jeden z hlavních konkurentů českých výrobců potravin. Další důvod byl, že bezpečnost a kvalita polských potravin byla v nedávné době velmi diskutována, ale nedošlo se k žádným určitým závěrům. V závěru této kapitoly dojde ke srovnání států z hlediska bezpečnosti a kvality potravin dle Globálního indexu potravinové bezpečnosti.

Na tuto část navazuje čtvrtá kapitola, která se zabývá vyhodnocením dotazníkového šetření, kde pomocí něj mohli respondenti vyjádřit svůj postoj ke kvalitě a zabezpečení potravin v České republice a Evropské unii. Součástí kapitoly je také doporučení, které jsou navrženy na základě výsledku průzkumu. Poslední kapitola obsahuje závěr, kde jsou shrnuty nejdůležitější poznatky celé práce.

2 Ochrana spotřebitele v ČR a EU

Tato kapitola se zabývá ochranou spotřebitele v rámci České republiky a také Evropské unie a je rozdělena do dvou částí. V první části je práce zaměřena na ochranu spotřebitele v České republice, kde bude přiblížen její vývoj, legislativu a instituce, které mají tuto problematiku na starosti. V závěru budou vytyčeny priority aktuální strategie spotřebitelské politiky. Druhá část se zabývá vývojem politiky ochrany spotřebitele v Evropském společenství, a následně její novější podobou v Evropské unie. Jsou zde zachyceny hlavní vývojové mezníky včetně institucí, které se zabývají ochranou spotřebitele a popis aktuální spotřebitelské strategie.

2.1 Ochrana spotřebitele v ČR

Ochrana spotřebitele je významná oblast, která se stále vyvíjí a je zde neustále prostor pro zlepšení, proto si tato oblast zaslouží velkou pozornost. Významným bodem ve vývoji v České republice, byl vstup země do Evropské unie, kdy se v roce 2004 stala jejím členem. Od té doby se úroveň ochrany spotřebitele velmi změnila, hlavním důvodem byla snaha dosáhnout souladu našeho systému ochrany spotřebitele se standartami v zemích Evropské unie. Důležité je také popsat vývoj ochrany spotřebitele od samého počátku.

2.1.1 Vývoj ochrany spotřebitele v ČR

Počátky vývoje ochrany spotřebitele sahají do roku 1579, kdy byl vydán tiskem dokument Práva městská království Českého. Bylo v něm zahrnuto právo římské, právo zemské a také usnesení zemských sněmů království Českého. Už ve středověku se přebírala odpovědnost za vady prodané věci a to jak právnícké tak faktické. Když vznikla manufakturní výroba, nabyly na významu cechovní předpisy. Tyto předpisy regulovaly množství výrobků a také jejich cenu. S rozvojem průmyslového způsobu výroby byly cechovní předpisy zrušeny rakouským Živnostenským řádem v roce 1859 (Horová, 2006).

Živnostenský řád určil například povinnosti při označování provozoven, v oceňování výrobků, při zajištění hygieny provozoven, informační povinnosti u některých druhů zboží a další (Hulva, 2004). Tento právní řád byl několikrát novelizovaný a v roce 1918 byl převzat do právního řádu Československé republiky (Horová, 2006).

Všeobecný zákoník občanský zajišťoval soukromoprávní ochranu kupujících od roku 1811. Upravoval práva a povinnosti smluvních stran ze smlouvy tržové a směnné, ze smlouvy o dílo a dalších smluvních typů. Tento zákoník platil na našem území až do roku 1950, poté byl zrušen občanským zákoníkem č. 141/1950 Sb. Dalším důležitým dokumentem, který se zabýval ochranou spotřebitele, byl Zákon o vnitřním obchodě, který obsahoval opatření týkající se zajištění oběhu zboží, jeho distribuce a kontroly spotřeby (Hulva, 2004).

V době kdy v Československu byla zavedena centrálně plánována ekonomika, tak ochrana spotřebitele fungovala na základě centralistického vlivu státu. Zájmy spotřebitelů byly potlačovány. Úvahy výrobců, plány firem a strategie rozvoje nesledovaly zájem a potřeby spotřebitelů. V tomto období stát zaručoval ochranu spotřebitele prostřednictvím orgánu, jako byly například:

- Národní výbory;
- Výbor lidové kontroly;
- Hygienické a protiepidemické stanice;
- Státní obchodní inspekce;
- Úřad pro normalizaci a měření.

Tyto výše uvedené instituce pouze zmírňovaly dopad monopolní výroby na spotřebitele, problémy plynoucí z centrálně plánované ekonomiky se jim odstranit nepodařilo. Tyto orgány sice měly určité znaky ochrany spotřebitele, ale nedostatkem bylo hlavně jejich řízení ovlivněné politickými zájmy státu a zaměřením na oblasti, které nevyplyvaly z potřeb spotřebitelů.

Dalším nástrojem ochrany spotřebitele byly tzv. Knihy přání a stížností, kde spotřebitel mohl vyslovit svým zápisem nespokojenost s výrobkem nebo prodejcem. Spotřebitel, ale neměl k dispozici, jak má vypadat skutečný originál knihy a tak existovalo mnoho falešných „knih na přání a stížností.“ Existovaly i Reklamační řády, které vycházely z platných legislativních norem. Každá reklamace byla poznamenána monopolní a dominantní pozicí výrobce.

Až s demokratizačním procesem, od roku 1989, se problematika ochrany spotřebitele zlepšila. Začaly vznikat občanské aktivity, například Nadace na ochranu spotřebitelů, poté se rozvinuly i aktivity státu v souvislosti se zahájením rozhovorů o přidružení Československa k Evropskému společenství.

Koncem roku 1990, v době začátku příprav asociačních dohod, vznikl na Federálním ministerstvu kontroly Odbor ochrany spotřebitele. Ten měl řešit problémy spotřebitelů a koordinovat různé aktivity v rámci ochrany spotřebitele. Na základě toho byl na posledním zasedání Federálního shromáždění roku 1992 schválen Zákon č. 634/1992 Sb., ochraně spotřebitele. Po rozdělení federace vznikl Odbor ochrany spotřebitele na ministerstvu hospodářství.

V současnosti má ve své pravomoci problematiku ochrany zájmů spotřebitele Ministerstvo průmyslu a obchodu. Některé oblasti, jako například státní dozor na vnitřním trhu či vyznačování cen, jsou svěřeny do pravomocí jiných orgánů státní správy, jako je Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo financí a Ministerstvu pro místní rozvoj. Na Ministerstvu průmyslu a obchodu je pouze koordinace otázek spotřebitelské politiky v těchto oblastech (Horová, 2006).

2.1.2 Legislativní úprava ochrany spotřebitele v ČR

V roce 2004 Evropská unie přijala deset nových zemí včetně České republiky, které se k 1. květnu staly řádnými členy „evropské rodiny“. Pro většinu zemí to znamenalo úplnou změnu ve svých vnitrostátních právních řádech, protože členské státy měly zavést nové právní opatření, s cílem vytvořit evropský trh spolu s konkurenčním prostředím (Devenney a kol., 2012). To vedlo k sjednocení právních předpisů, jako jsou například tyto:

- nařízení Rady 339/93 - tento právní předpis z 8. února 1993 zahrnuje testy konformity s pravidly pro bezpečnost výrobků v případě výrobků importovaných z třetích zemí;
- směrnice Parlamentu a Rady o platbách přes vnitřní hranice;
- směrnice Parlamentu a Rady o úvěrech poskytovaných přes vnitřní hranice;
- směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/29/ES o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu (Klabusayová a kol., 2009).

V České republice je zajišťována ochrana spotřebitele třemi způsoby právní ochrany. Rozlišujeme soukromoprávní ochranu spotřebitele, upravenou občanským zákoníkem, která je zaměřena hlavně na ochranu jeho osobních a hospodářských zájmů. Dále ochranu veřejnoprávní týkající se ochrany obecných zájmů jako je zdraví a bezpečnost spotřebitele z hlediska kvality výrobků (Janků, 2009). Zde můžeme zařadit například zákon o ochraně spotřebitele. Poslední úrovní ochrany spotřebitele je trestněprávní ochrana. Její základ je

obsažen především v trestním zákoně (Klabusayová a kol., 2009). Mezi další významné dokumenty můžeme zařadit například:

- občanský zákoník;
- živnostenský zákon;
- zákon o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů;
- zákon o České obchodní inspekci;
- zákon o technických požadavcích na výrobky;
- zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku;
- zákon o potravinách a tabákových výrobcích (Klabusayová a kol., 2009).

Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník je nový občanský zákoník, který vstoupil v platnost 1. 1. 2014. Hlavní důvod vytvoření zákoníku bylo sjednocení všech úprav veškerých soukromoprávních vztahů do jediného právního předpisu (zakony.penize.cz, 2000). Do nového občanského zákoníku byla převzata komplexní právní úprava soukromého práva na ochranu spotřebitele. Jedná se o směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU o právech spotřebitelů, která byla implementována do nového občanského zákoníku (Večeřa, 2013). Podrobněji se této směrnici věnuje podkapitola Legislativní úprava ochrany spotřebitele v EU.

Nový občanský zákoník ruší podstatnou část obchodního zákoníku, ale některá ustanovení byla do něj převedena jako např. obecná ustanovení o obchodním tajemství, firmě či ustanovení o některých smluvních typech a zajištění závazků. Pouze pro právní úpravu obchodních společností a družstev, byl vyhrazen nový zvláštní zákon, a sice zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích (obcanskyzakonik.justice.cz, 2013).

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele se vztahuje na prodej výrobků a poskytování služeb na území České republiky a vymezuje některé podmínky podnikání, které jsou pro ochranu spotřebitele důležité. V části, kde jsou definovány povinnosti při prodeji výrobků a služeb, je stanovena poctivost výrobků a služeb, zákaz diskriminace spotřebitele, zákaz klamání spotřebitele a informační povinnosti prodávajícího. Kromě vymezení povinností při prodeji výrobků a služeb, zákon také obsahuje úkoly veřejné správy, ustanovení pro zřizování sdružení na ochranu spotřebitelů a jiných právnických osob založených na ochranu spotřebitele (Veber a kol., 2007).

V zákoně je mimo jiné také definován pojem spotřebitel jako *„fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého*

povolání“ (business.center.cz, 1998). Spotřebitele můžeme definovat také jako „zásadně fyzická osoba, nejednající jako podnikatel, nakupující zboží a služby pro osobní potřebu“ (Svoboda, 2011 S. 329).

Zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů je v souladu s právem Evropských společenství a zajišťuje, aby výrobky uváděné na trh a do oběhu byly z hlediska bezpečnosti a ochrany zdraví pro spotřebitele bezpečné. Těchto cílů dosahuje za pomoci stanovených podmínek a povinností pro výrobce, dovozce a distributory. Jsou prováděny pravidelné kontroly dodržování zákona a vytvářeny efektivnější kontroly výrobků včetně výrobků kontrolovaných na hranicích. Pro správnou funkci evropského informačního systému RAPEX vymezuje základní právní rámec, který se zabývá informacemi o výskytu nebezpečných nepotravinářských výrobků (mpo.cz, 2013).

2.1.3 Institucionální zabezpečení ochrany spotřebitele v ČR

Spotřebitelskou politiku zajišťuje v České republice Ministerstvo průmyslu a obchodu. Pod něj spadá **Česká obchodní inspekce**, která v oblasti ochrany spotřebitele zaujímá důležitou úlohu, vydává velké množství předpisů a zároveň dohlíží na jejich dodržování prostřednictvím četných kontrol. Česká obchodní inspekce kontroluje například kvalitu distribuovaných pohonných hmot, dohlíží nad dodržováním zákonných ustanovení při poskytování spotřebitelských úvěrů, vyhledává padělky či nebezpečné výrobky na trhu, odhaluje nekalé obchodní praktiky podnikatelů, dohlíží na vyřizování reklamací a mnoho dalších (Tichý, 2014).

Důležitou roli v této oblasti mají také nevládní, nepolitické spotřebitelské organizace. V České republice je evidováno několik nevládních neziskových organizací, které působí v oblasti ochrany spotřebitelů, můžeme zmínit například Sdružení obrany spotřebitelů, Občanské sdružení spotřebitelů TEST, Spotřebitelský poradenský a informační servis a Spotřebitel.net (mesec.cz. 2005).

Sdružení obrany spotřebitelů je nestátní nezisková organizace. Vznikla, aby pomáhala spotřebitelům a prosazovala jejich práva. Od roku 2003 bezplatně pomáhá spotřebitelům z celé České republiky. Nabízí jim hlavně poradenství a to jak osobní, telefonické tak také internetové právní. Sdružení spolupracuje s dozorovými orgány i dalšími organizacemi (asociace-sos.cz, 2015).

Spotřebitel.net je občanské sdružení, jehož hlavním cílem je taktéž prosazování a obhajoba práv spotřebitelů. Mezi další činnosti patří například podpora evropské integrace a

vytváření a posilování právního vědomí občanů v oblasti obrany spotřebitele s využíváním všech dostupných forem. Těchto cílů dosahuje především pomocí shromažďování a šíření informací souvisejících s obranou spotřebitele, vzdělávání spotřebitelů, odborné publikační činnosti a věnuje se také poradenské činnosti (spotřebitel.net, 2010).

2.1.4 Aktuální strategie spotřebitelské politiky v ČR

Základní cíle a obecné principy ochrany spotřebitele jsou definovány a deklarovány ve vládou schválených koncepcích spotřebitelské politiky, pomocí nich jsou uskutečňována opatření v této oblasti. První koncepce byla uskutečněna v období 1999 – 2000 (Horová, 2006). Dne 7. ledna 2015 byly vytyčeny priority a cíle, které stanovují základní atributy a ochrany spotřebitele do budoucích období. V období od roku 2015 – 2020 by mělo dojít k těmto úpravám:

- posílení a rozvinutí ochrany spotřebitele v oblastech bezpečnosti výrobku, ochrany zdraví, majetku spotřebitelů a služeb spojených s ochranou života;
- zlepšení informovanosti spotřebitele;
- zefektivnění spolupráce dozorových orgánů;
- zlepšení legislativy pro ochranu před nekalými obchodními praktikami a ochranu ekonomických zájmů spotřebitele;
- zlepšení informovanosti spotřebitele formou rozvoje informačních a vzdělávacích programů. S prioritou rozvoje finanční gramotnosti od středoškolské úrovně.

V materiálu je také brán zřetel na nařízení Evropského parlamentu a Rady o programu pro spotřebitele 2014 -2020, kdy se zohledňují i tyto cíle vzhledem k jednotnému evropskému trhu (mpo.cz, 2005).

2.2 Ochrana spotřebitele v EU

Evropská politika ochrany spotřebitele je nezbytná pro dobré fungování vnitřního trhu. Hlavním cílem této politiky je především zajistit spotřebitelům vysokou úroveň ochrany a bezpečnosti. Na začátek budou nastíněny důležité momenty, které vedly ke vzniku politiky ochrany spotřebitele v EU.

2.2.1 Vývoj ochrany spotřebitele v EU

Obchod byl už v dobách dávno minulých brán za symbol růstu bohatství, moci a rozmach státu. Proto vznikaly obyčejové a psané normy, které určovaly metody ochrany obchodu jako veřejného zájmu. Největšího rozmachu z pohledu ochrany kupujícího a obchodu dosáhlo Římské právo, které bylo vytvořeno s ohromnou precizností do sebemenších detailů. Z toho důvodu bylo používáno v různých modifikacích od středověku až po novodobých dobách.

Ochrana spotřebitele se v každé zemi vyvíjela odděleně. Myšlenka jednotné ochrany spotřebitele se objevila s postupnými integračními procesy, to znamená po druhé světové válce. Ze začátku se integrační snahy zaměřovaly na strategické suroviny jako ocel a uhlí. Proto podepsalo v roce 1951 šest evropských států (Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko a SRN) smlouvu o založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO). Představitelé těchto států chtěli, aby tyto strategické suroviny byly pod kontrolou a byl tak zajištěn mír (Klabusayová a kol., 2009).

Ustanovení zakotvená ve smlouvě o založení Evropského společenství uhlí a oceli se dařilo naplňovat a přinášel zemím užitek. Proto se tato šestice států dohodla na vzniku Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství pro atomovou energii (EURATOM). Zakládající smlouvy těchto dvou společenství byly podepsány roku 1957 v Římě, souhrnně tyto smlouvy označujeme jako Římské smlouvy (Horová, 2006). V těchto smlouvách se pojednávalo o postupném vytváření společného trhu a celní unie, politika ochrany spotřebitele však obsažena nebyla. V roce 1968 byla vytvořena celní unie, která vytvořila prostor pro počátky ochrany spotřebitele (Klabusayová a kol., 2009). Situace se začala více měnit v 70 letech v souvislosti s budováním vnitřního trhu. První požadavky k zlepšení ochrany spotřebitele byly zmíněny na pařížském summitu roku 1972 čelními představiteli jednotlivých států. V roce 1975 byl přijat první předběžný program o politice ochrany a informování spotřebitele. Tento program obsahoval pět základních práv spotřebitele:

- právo na ochranu zdraví a bezpečnost spotřebitele;
- právo na ochranu ekonomických zájmů spotřebitele před zneužíváním moci prodejcem;
- právo na odškodnění;
- právo na odpovídající a spolehlivé informace;

- právo na odpovídající kolektivní zastoupení na úrovni Společenství a v národním měřítku (Cihelková, 2004).

Tento dokument zdůraznil důležitost spotřebitelské politiky a zmíněná práva byla zahrnuta do samostatných politik Společenství (Klabusayová a kol. 2009). Z důvodu dosavadní neexistence cílené politiky unie vůči spotřebitelům, se využívalo dvou ustanovení Římské smlouvy a to článek 100 a 235. Již v té době existovaly směrnice, které měly zajišťovat důslednější ochranu spotřebitele (Janků, 2012).

Spotřebitelská politika vznikla až přijetím Jednotného evropského aktu roku 1987. Jednotný evropský akt byl první velkou revizí Římských smluv. V tomto dokumentu už bylo pevně stanoveno, že vnitřní trh musí vzniknout do konce roku 1992 a důležité bylo, že v něm byl poprvé zaveden pojem spotřebitel. V článku 95 smlouvy se píše, že při navrhování opatření týkajících se ochrany spotřebitelů na jednotném trhu bude Komise vycházet z vysoké úrovně ochrany. Pojem spotřebitel v něm však nebyl přesně definován, přesto se tento článek stal základem pro právní uznání spotřebitelské politiky.

Dalším důležitým krokem bylo zajištění samotné bezpečnosti výrobku a to mimo jiné směřovalo k celkové změně strategie. Pomocí těchto úprav mohlo dojít k lepší harmonizaci technických norem v mnoha oblastech. V těchto letech došlo k velkému pokroku, který do nynějška tvoří základ komunitárního práva na ochranu spotřebitele. Těchto základů se dosáhlo za pomoci snahy o vytvoření programů, které si kladly za cíl zvýšit informovanost spotřebitele a zvýšení bezpečnosti výrobků. Byly upraveny mnohé významné oblasti, jako jsou například nepřiměřené smluvní podmínky, bezpečnost hraček, všeobecná bezpečnost výrobku, ale také účast spotřebitelů v normalizaci.

Velkým krokem vpřed v otázkách ochrany spotřebitele byl rok 1992. V tomto roce byla podepsána Maastrichtská smlouva. Tato smlouva pojala ochranu spotřebitele jako plnohodnotnou komunitární politiku. Právním rámcem pro spotřebitelskou politiku je článek 153, který svým přijetím zapříčinil přijetí mnoha nových opatření.

Amsterdamská smlouva, která byla přijata v roce 1999, rovněž obsahuje významný bod 5 článku 153, který vznikl v souladu s tzv. principem subsidiarity. Tento princip stanovuje důležitost, aby Evropská unie opatření doplňovala a nikoliv nahrazovala národní, regionální nebo lokální opatření. V jednom z bodů tohoto článku vzniká významný požadavek a to nutnost respektovat ochranu spotřebitele při stanovení a provádění jiných politik a činností Společenství (Klabusayová a kol., 2009).

Přijetí Lisabonské smlouvy v roce 2009 nepřineslo žádné významné změny v této oblasti. Ochrana spotřebitele byla zařazena do sdílených pravomocí EU a byla přesunuta do čl. 169. S přijetím Lisabonské smlouvy nabyla na významu také Listina základních práv EU (epravo.cz, 2011).

2.2.2 Legislativní úprava ochrany spotřebitele v EU

Právní akty Evropské unie, vztahující se k ochraně spotřebitele mají převážně podobu směrnic. Tyto směrnice musí členské státy zahrnout do svého právního řádu v dané časové lhůtě. Za nejdůležitější směrnice z hlediska ochrany spotřebitele, které jsou obsaženy v legislativě Evropské unie a zároveň jsou již implementovány v legislativě všech členských států EU, jsou považovány například tyto:

- směrnice Rady č.85/374/EHS o sbližování zákonů, jiných právních předpisů a administrativních opatření členských států ve věci odpovědnosti za vady výrobků;
- směrnice Rady 85/577/EHS pro ochranu spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory;
- směrnice Rady 93/13/EHS o nekalých podmínkách ve spotřebitelských smlouvách;
- směrnice 94/47/EHS o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k dočasnému užívání nemovitostí;
- směrnice 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku;
- směrnice 98/6/ES o ochraně spotřebitele při označování cen výrobků nabízených spotřebiteli;
- směrnice Evropského parlamentu a Rady 99/44/ES o určitých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na spotřební zboží (Klabusayová a kol., 2009).

Dne 25. 10. 2011 došlo k významné revizi spotřebitelského práva přijetím směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU o právech spotřebitelů. Tato revize vznikla za účelem nahrazení a zrušení směrnic, které byly roztrženy do několika zvláštních směrnic a zavedením této směrnice mohl vzniknout tzv. horizontální nástroj, který právní úpravou zastřešuje více institutů a oblastí regulace spotřebitelského práva. Jedná se o zrušení směrnice

Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES ES, a dále změnu směrnic Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES (Večeřa, 2013). Nová směrnice zaručuje spotřebitelům například možnost odstoupení od smlouvy během dvou týdnů nebo zavádí jasnější pravidla pro nakupování na internetu. Prodejci jsou povinni přesně informovat zákazníka o objednávaném zboží a jeho konečné ceně a musí poskytnout přesné kontaktní údaje (euractiv.cz, 2011).

2.2.3 Institucionální zabezpečení ochrany spotřebitele v EU

V této podkapitole jsou popsány jednotlivé instituce zabývající se ochranou spotřebitele na úrovni Evropské unie, ke stěžejním institucím patří především Evropská komise a její Generální ředitelství pro zdraví a bezpečnost potravin DG SANTE a Evropský parlament. Dále zde působí různé spotřebitelské organizace, zmíněna bude Evropská spotřebitelská poradní skupina a Sít' Evropských spotřebitelských center (ESC).

Evropská Komise je nadnárodní instituce, která představuje a obhajuje zájmy EU jako celku. Tento orgán není nikomu podřízen a jeho hlavní náplní práce je navrhování legislativy, politiky a programy činností. Také je zodpovědná za realizaci rozhodnutí Parlamentu a Rady (Janků, 2012). Vedení Evropské Komise zajišťuje 28 komisařů, kteří jsou zástupci jednotlivých členských států (europa.eu, 2015a). Předseda Komise, kterým je v současnosti Jean-Claude Juncker, přiděluje každému komisaři určitou oblast politiky, kterou vykonává po dobu 5 let svého funkčního období. Od roku 2014 Českou republiku zastupuje Věra Jourová, která má na starost spravedlnost, spotřebitelskou politiku a rovnost pohlaví (euractiv.cz, 2014). Důležitou roli v Evropské komisi mají její generální ředitelství, kterým připadají jednotlivé oblasti. Oblast ochrany spotřebitele má na starost Generální ředitelství pro zdraví a bezpečnost potravin (ec.europa.eu, 2015b).

Generální ředitelství pro zdraví a bezpečnost potravin DG SANTE, dříve jako Generální ředitelství zdraví a ochrana spotřebitele (DG SANCO) do roku 2015, je hlavním orgánem pro ochranu spotřebitele v Evropské unii (bezpecnostpotravin.cz, 2015). DG SANTE chce vytvořit v Evropě zdravější a bezpečnější místo, kde budou chráněny zájmy spotřebitelů. Ředitelství je zodpovědné za zajištění ochrany a zlepšování veřejného zdraví a za zajištění bezpečných potravin v Evropě.

Ředitelství používá k dosažení těchto cílů tři nástroje. Mezi první patří monitoring, kdy se pomocí něj kontroluje dodržování a užívání předepsaných pravidel v oblasti ochrany spotřebitele. Hlídá především to, aby nedocházelo k porušování stanovených zákonů. Dalším

důležitým nástrojem je naslouchání, které slouží k vyslechnutí všech zúčastněné strany pro nalezení ideálního řešení. A posledním nástrojem je jednání, kdy dochází k tvorbě návrhů, podpoře projektů a dalších opatření (ec.europa.eu, 2015c).

Evropský parlament společně s Radou vydává právní akty v oblasti ochrany spotřebitele a tím se podílí na procesu tzv. spolurozhodování. Významně se podílí při prosazování spotřebitelské politiky a legislativy. Otázkám ochrany spotřebitele se v Evropském parlamentu zabývá Výbor pro vnitřní trh a ochranu spotřebitelů. Jeho náplní práce je koordinace vnitrostátních právních předpisů v oblasti vnitřního trhu, týkajících se hlavně volného pohybu zboží včetně harmonizace technických norem, svobody usazování a volného poskytování služeb, kromě finančních a poštovních služeb. Přijímá opatření, jejíž cílem je určení a odstranění možných překážek ve fungování vnitřního trhu. Také prosazuje a chrání hospodářské zájmy spotřebitelů na úrovni vnitřního trhu (Horová, 2006).

Evropská spotřebitelská poradní skupina nahradila Spotřebitelský výbor v roce 2003. Slouží jako fórum, které je schopno podporovat a hájit zájmy spotřebitelů. Její hlavní náplní práce je regulace obchodu a mezinárodní záležitosti, regulace elektronického obchodu a univerzálních služeb a v neposlední řadě integrace do ostatní evropské politiky. Dále se snaží ovlivnit proces rozhodování v orgánech Evropské unie, tomu chce dosáhnout pomoci pevnější vazby mezi Evropským parlamentem a Radou (Horová, 2006).

Sít' Evropských spotřebitelských center (ESC) poskytuje informace spotřebitelům, díky kterým mohou spotřebitelé nakupovat zboží a služby na vnitřních trzích s dostatečnými znalostmi svých práv a povinností. Dále například pomáhají spotřebitelům při řešení sporu soudní cestou, odpovídají na přímé dotazy spotřebitelů a podporují je v kontaktu s obchodníky při řešení stížností (europa.eu, 2011).

Každý členský stát má své vnitrostátní kontaktní místo patřící do sítě ESC. Evropské spotřebitelské centrum pro Českou republiku vzniklo v roce 2005 v Praze. Služby jsou poskytovány zdarma a spolupracují s celou sítí Evropských spotřebitelských center (Horová, 2006).

2.2.4 Aktuální strategie spotřebitelské politiky v EU

V Bruselu 9. listopadu 2011 byly přijaty návrhy Evropskou komisí nových ambiciózních programů z oblasti zdraví a ochrany spotřebitele. Cílem programů je podpora zdraví, informovanosti a zodpovědnosti občanů, která může následně přispět k hospodářskému růstu EU. Nové programy jsou součástí finančních priorit EU na období 2014

- 2020 s rozpočtem 197 milionů EUR pro oblast ochrany spotřebitele a 446 milionů EUR pro oblast zdraví. V nadcházejících letech bude zásadním cílem programu podpora spotřebitelské politiky EU a ochrana spotřebitele, kdy bude zajištěno, aby spotřebitel byl středem zájmu a aktivně se zapojil do jednotného trhu EU.

Hlavní cíle programů jsou následující:

- zlepšení informovanosti spotřebitele a povědomí o jeho právech, kdy se klade důraz na informovanost mladého spotřebitele;
- posílení práv spotřebitele a účinnější nápravy sporů pomocí národních orgánů, které prosazují zájmy spotřebitele v případech, kdy jsou práva spotřebitele potlačována;
- zvýšení bezpečnosti výrobku pomocí celoevropského systému jako je např. systém RAPEX, který slouží v rámci EU k včasné výměně informací, které se týkají nebezpečných spotřebních výrobků;
- posílení vymahatelnosti práva a to i za hranicemi členského státu;
- sjednocení práv spotřebitelů v rámci celé EU, které se týkají např. spotřebitelských úvěrů, kdy má také právo obdržet jasné a srovnatelné informace před tím, než se finančně zaváže (europa.eu, 2015).

3 Srovnání kvality a bezpečnosti potravin ve vybraných státech EU

Potraviny a jejich složení jsou v dnešní době stále častěji předmětem zájmu jak médií, tak také veřejností. Lidé si začínají více uvědomovat, že kvalita a bezpečnost potravin má přímou spojitost s jejich zdravím. Kapitola se zaměřuje především na kvalitu a bezpečnost potravin v Evropské unii a České republice. Přiblíží nám, jak jsou spotřebitelé chráněni v této oblasti a jaké kroky byly přijaty pro zlepšení jejich situace. V práci jsou rozepsány instituce a organizace působící v rámci Evropské unie a České republiky. V této práci srovnáme bezpečnost a kvalitu potravin ve třech členských státech EU a to v České republice, Slovensku, a Polsku. Nástrojem ke srovnání těchto zemí nám poslouží Globální index potravinové bezpečnosti. Důležité je také vymezit si samotné pojmy jako je kvalita a bezpečnost potravin.

3.1 Kvalita a bezpečnost potravin

Bezpečnost potravin a jejich zdravotní nezávadnost je legislativně dána a stalo se tedy povinností jí dodržovat jak výrobci, distributory, tak prodejci potravin. Velkým faktorem, který ovlivňuje kvalitu potravin, se stávají velké obchodní řetězce, které tlačí ceny potravin na co nejlákavější cenu pro spotřebitele. Výrobci jsou poté nuceni sahát po kompromisu mezi kvalitou a pro ně ještě únosnou výrobní cenou. Aby, mohli své zboží nabízet, tak sahají po různých náhražkách. Samozřejmě není dáno, že by se o to nepokoušeli v nějaké míře i bez vlivu prodejce, ale ten má na tom svoji cenovou politikou velký podíl. Konečný zákazník se naučil na tyto lákavé ceny nahlížet. V poslední době se však rozbíhá trend, kdy si je spotřebitel čím dál více vědom toho, že kvalita potravin může být vykoupena lákavou cenou. Spotřebitel věnuje proto větší pozornost kvalitě nakupovaných výrobků a neohlíží se tak jen na cenu. Přičemž kvalitu potravin dává do souvislosti s jejich zdravotními vlivy na své zdraví (Valenta, Hladík, 2011).

Bezpečnost potravin

Pro zajištění zdravé stravy je důležité dbát na bezpečnost potravin. Důležité je, aby se v zájmu spotřebitele dbalo na přísné předpisy, které určují bezpečnost potravin a oddělují ty, které mohou mít nežádoucí dopady na zdraví spotřebitele. Předpisy také určují jaký druh či

množství aditivních látek lze při výrobě potravin a krmiv použít. Klade se důraz na to, aby použití těchto látek bylo při výrobě minimální. Technologické procesy výroby se zaměřují na použití jen nezbytného množství aditivních látek, které jsou nutné k provedení výrobní operace. Nové technologie slouží ke snížení nebo úplnému zrušení fyzikálních, chemických a mikrobiologických rizik. Moderní technologické procesy výroby potravin se zaměřují na několik aspektů jako je kvalita výrobku, bezpečnost výrobku, spokojenost spotřebitele a zdravotní nezávadnost. Poslední zmíněná zdravotní nezávadnost je brána z krátkodobého i dlouhodobého hlediska. Výroba takto zdravotně nezávadných potravin zahrnuje kontrolu procesu od samého počátku tzv. pěstování plodin, chov hospodářských zvířat, výroba, distribuce a až konečná spotřeba výrobku (Valenta, Hladík, 2011).

Kvalita potravin

Podle zákona č.110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích ve znění pozdějších předpisů, se jakostí potravin rozumí „*soubor charakteristických vlastností jednotlivých druhů, skupin a podskupin potravin a tabákových výrobků, jejichž limity jsou stanoveny tímto zákonem, prováděcím právním předpisem anebo přímo použitelným předpisem Evropské unie*“ (zakonyprolidi.cz, 2010.) Ve skutečnosti je, ale tento pojem mnohem širší, protože v sobě zahrnuje celou škálu dalších jakostních znaků a kritérií, o kterých rozhoduje nebo si může určit výrobce sám (Babička, 2012). Kvalita potravin je jedním z nejdůležitějších parametrů potravin a je ovlivněna v celém průběhu potravinového řetězce. Pod pojmem „kvalita potravin“ je skryto několik důležitých hledisek, které na sebe vzájemně přímo či nepřímo navazují. Jedná se tedy o parametr, který pokrývá nutriční, hygienické, technologické, informační a senzorické aspekty. Dále se zohledňuje užitečná hodnota, která zahrnuje snadnost zpracování, spotřeby a také ekonomickou výhodnost. Mezi nejzákladnější aspekty patří bezpečnost a hygiena, jelikož bez splnění těchto předpokladů nemůže být potravinářský výrobek uveden na trh (Valenta, Hladík, 2011).

3.2 Ochrana spotřebitele v oblasti potravin v ČR

Na našem území byl prvním uceleným souborem právně závazných předpisů tzv. Codex Alimentarius Austriacus, nebo li Rakouský potravinový kodex, který vznikl v 90 letech 19. Století. V roce 1918 po vzniku Československa, byl tento kodex plně převzat do právního řádu nové republiky a postupně novelizován a doplňován. Potravní kodex československý,

který byl koncepčně nový, byl vytvořen v letech 1930-1937, ale už v roce 1948 byl nahrazen souborem státních, oborových či podnikových norem.

Národní proces tvorby základů potravinářské legislativy byl dovršen **Zákonem 110/1997 sb., o potravinách a tabákových výrobcích**. V tomto zákoně jsou zpracovány základní povinnosti výrobců, dovozců, distributorů a prodejců potravin. Dále oprávnil ministerstvo zemědělství a Ministerstvo zdravotnictví k vydání řady prováděcích vyhlášek, určující druhy potravin s členěním na skupiny a podskupiny. To je rozhodující pro posuzování správnosti označování, pravosti a neporušenosti potravin a pro ochranu proti falšování. Tento národní předpis je od počátku v souladu s mezinárodními standarty Komise Codex Alimentariusu a tehdejšími směrnici a dalšími předpisy Evropských společenství. Cílem této harmonizace bylo jednak odbourávání netarifních překážek v mezinárodním obchodu s potravinami jednak splnění požadavků na vstup ČR do Evropské Unie (Dostálová a kol. 2014). V roce 2015 byl tento zákon o potravinách novelizován, jedná se o nejvýznamnější změnu potravinářského práva od vstupu do EU. Tato novela zajišťuje povinnost obchodníku podrobněji informovat zákazníky o složení a původu nabízených potravin. Také je nově povinností uvádět v blízkosti nebalených potravin jejího výrobce a její složení. Jsou také pozměněny kompetence dozorových orgánů, které by měli vest ke zvýšení efektivity kontrol, a také byly navýšeny pokuty v případě klamání spotřebitele (agris.cz, 2015).

Dalším důležitým legislativním dokumentem je **Zákon 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví**, který *„upravuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob v oblasti ochrany a podpory veřejného zdraví, vymezuje soustavu orgánů ochrany veřejného zdraví, jejich působnost a pravomoc“* (Veber a kol., 2007, S. 54).

V České republice jsou od roku 2001 považovány za nejdůležitější dokumenty týkající se oblasti bezpečnosti potravin tzv. strategie bezpečnosti potravin. Na vzniku strategie se podílely všechny instituce, které mají co do činění se zajištěním bezpečnosti potravin např. ministerstvo zemědělství, zdravotnictví a další instituce podílející se v této oblasti. Momentálně probíhá pátá strategie, která se nazývá **Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2014 – 2020**, která navazuje na předcházející dokumenty. Úkoly a priority definované v předcházejících strategických dokumentech mají z významné části totiž dlouhodobý charakter. Mezi dlouhodobé cíle patří zajištění bezpečnosti potravin, dalším cílem je posílení ochrany a zdraví spotřebitele a také posílení jejich důvěry v kvalitu a bezpečnost potravin. Dále se klade za cíl posílení spolupráce s evropskými úřady pro bezpečnost potravin a zapojení do institucí, které provádí hodnocení rizik např. Evropský úřad pro bezpečnost potravin EFSA. V dokumentu lze také dohledat informace z oblastí výživy, které zkoumají

možnosti jak předcházet nejčastěji chronickým neinfekčním onemocněním. Důležitým bodem je i podpora veřejného podvědomí o správné výživě a jejich výhodách v případě prevence předcházení typických onemocnění (eagri.cz, 2014).

3.2.1 Institucionální zabezpečení v ČR

Úřední kontroly v celém potravinovém řetězci od prvovýroby až po prodej spotřebiteli provádějí příslušné orgány státního dozoru v působnosti Ministerstva zemědělství a Ministerstva zdravotnictví, pod něhož spadají orgány ochrany veřejného zdraví (bezpecnostpotravin.cz, 2012a). Pro tuto práci je stěžejní Ministerstvo zemědělství, protože je ústředním orgánem státní správy pro potravinářský průmysl a zemědělství a v těchto oblastech vymezuje legislativní rámec. V působnosti Ministerstva zemědělství úřední kontrolu trhu v těchto oblastech provádí tyto dozorové orgány:

- Státní zemědělská a potravinářská inspekce;
- Státní veterinární správa;
- Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský;
- Ústav pro kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv (eagri.cz, 2009a).

Státní zemědělská a potravinářská inspekce SZPI je organizační složka státu, která je přímo podřízená ministerstvu zemědělství. Je orgánem státního dozoru zejména nad zdravotní nezávadností, jakostí a řádným označováním potravin. V rámci stanovených kompetencí SZPI kontroluje zemědělské výrobky a potraviny. Od roku 2015 má SZPI za úkol kontrolovat také pokrmy v zařízeních společného stravování. Důležité je zmínit, že tyto kompetence se týkají výroby, uchování, přepravy a prodeje. Hlavní činností je cílená kontrola za účelem chránit spotřebitele před nebezpečnými potravinami, před potravinami, které jsou klamavě označené, s prošlým datem použitelnosti nebo neznámého původu. Nedílnou součástí cílené kontroly jsou podmínky výroby a prodeje (szpi.gov.cz, 2015).

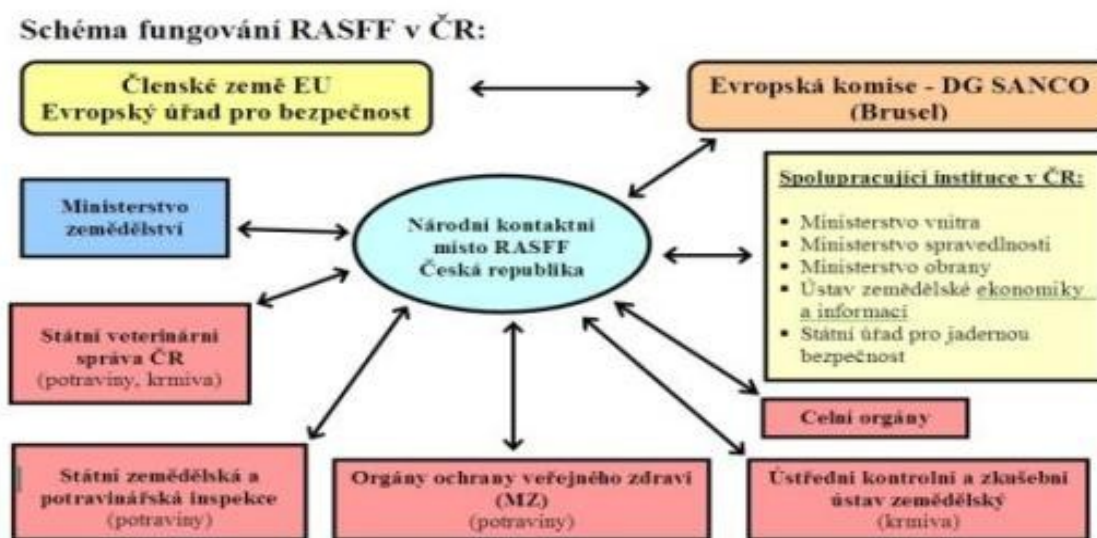
Národní kontaktní místo RASFF

Státní zemědělská a potravinářská inspekce (SZPI) je podle §15 odst. 4 zákona č.110/97 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, národním kontaktním místem v systému rychlého varování. Národní kontaktní místo RASFF ČR má na starosti shromažďovat data ze všech orgánů, které dozorují nad potravinami a krmivy v České republice. Mezi tyto orgány patří: SZPI, Orgány ochrany veřejného zdraví, Státní veterinární správa a Ústřední kontrolní a

zkušební ústav zemědělský. V národním systému rychlého varování působí také další instituce, které významně spolupracují s národním kontaktním místem, mezi ně patří: Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, Generální ředitelství cel, Ústav zemědělské ekonomiky a informací a Ministerstvo spravedlnosti. Sekretariát koordinační skupiny bezpečnosti potravin, který je při Ministerstvu zemědělství slouží jako koordinační místo.

Dozorové orgány ČR získávají prostřednictvím národního kontaktního místa informace od Evropské komise o potenciálně nebezpečných potravinách, které se mohou vyskytovat na našem trhu. Jakmile dozorové orgány v rámci svých pravomocí provedou kontrolu a potřebná opatření tak zpětně informují prostřednictvím národního kontaktního místa Evropskou komisi. Informace mohou obsahovat řešení, ale také zjištění, že se tento problém České republiky netýká. Jedná se tedy o obousměrný tok informací, který napomáhá k efektivnímu zamezení potenciálního nebezpečí (szpi.gov.cz, 2011). Na Obrázku 3.1 si lze prohlédnout schéma fungování systému RASFF v ČR.

Obrázek 3.1 Schéma fungování RASFF v ČR

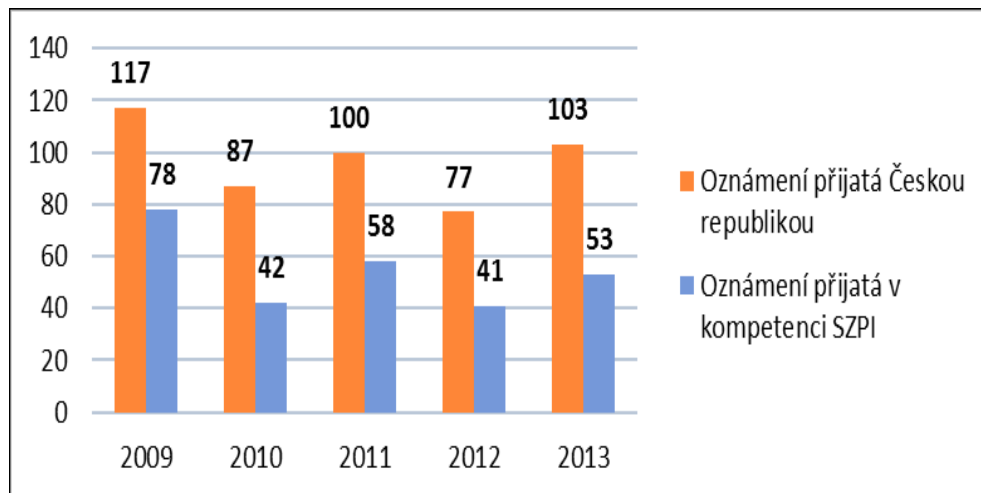

Zdroj: SZPI, 2011

V Grafu 3.3 je znázorněn průběh přijatých oznámení ze systému RASFF za Českou republiku a přijatá oznámení spadající do kompetence Státní zemědělské a potravinářské inspekce. Mezi kontrolované potravinové výrobky spadají ty, které jsou buď vyrobeny v ČR, dodávány ze zahraničí na český trh nebo distribuovány přes Českou republiku. Výsledné

hodnoty jsou vyhodnoceny za období 2009 – 2013. Na základě tohoto porovnání lze vidět, že SZPI přijala za toto období nadpoloviční počet oznámení.

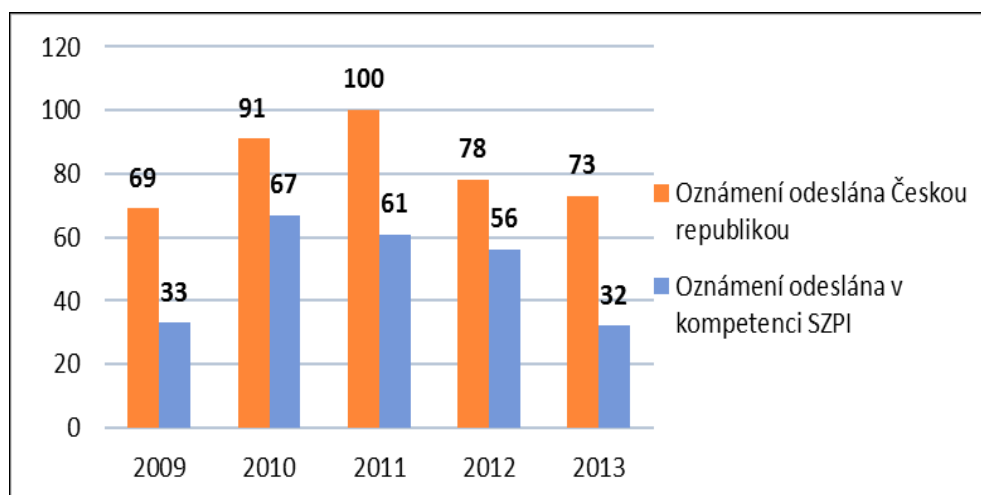
Graf 3.3 Vývoj počtu přijatých oznámení ze systému RASFF v letech 2009 – 2013

Zdroj: SZPI, 2009-2013, vlastní zpracování

V Grafu 3.4 lze vypočítat počet odeslaných oznámení do systému RASFF za období 2009 – 2013. Jsou zde zahrnuta všechna data odeslána z České republiky a ukázka podílů Státní zemědělské a potravinářské inspekce na celkovém počtu hodnocení zaslaného Českou republikou do systému RASFF. V roce 2013 bylo Českou republikou odesláno 73 oznámení, z toho byly na základě nových skutečností 3 oznámení staženy. Tento graf dokazuje, že se SZPI významně podílí na kontrole a oznamování rizik do systému RASFF.

Graf 3.4 Vývoj počtu odeslaných oznámení ze systému RASFF v letech 2009 – 2013

Zdroj: SZPI, 2009-2013, vlastní zpracování

Rok 2013 nebyl poznamenán žádnou závažnější potravinovou krizí, která by se dotkla bezpečnosti potravin. Počátek roku byl stále ovlivněn metanolovou aférou a z toho vyplývající zvýšený počet kontrol lihovin. Díky tomuto úsilí bylo na trhu nalézáno čím dál menší množství lihovin bez průkazu o svém původu. I přesto zůstávají lihoviny hlavní oblastí kontrolovanou SZPI a jakákoliv závažná zjištění jsou předávány Policii ČR a Celní správě ČR (szpi.gov.cz, 2014).

Státní veterinární správa (SVS) vykonává dozor nad zdravím zvířat, dohlíží hlavně na to, aby nebyla týrána. Dohled má stanovený také nad zdravotní nezávadností živočišného původu a nad ochranou našeho území před možným zavlečením nebezpečných nákaz nebo jejich nositelů. Touto činností přímo i nepřímo zodpovídá za zdraví občanů (eagri, 2012).

3.2.2 Informační portály bezpečnosti potravin v ČR

V této části jsou zmíněny informační portály a organizace, které jsou v České republice zaměřeny na oblast bezpečnosti a kvality potravin. Informují spotřebitele o závadných potravinách nebo nebezpečných látkách, které jsou obsaženy v potravinách.

Informační centrum bezpečnosti potravin (ICBP) vzniklo v roce 2002 a to na základě usnesením vlády ČR č.1320/2001 ke Strategii zajištění bezpečnosti potravin v ČR. ICBP patří do odboru bezpečnosti potravin Ministerstva zemědělství. ICBP bylo zřízeno jako komunikační centrum, které zajišťuje tok získaných informací z oblasti bezpečnosti potravin k zodpovědným institucím a občanům ČR. Jeho činností je seznamovat širokou veřejnost s problematikou bezpečnosti potravin a důležitým cílem je dosáhnout zlepšení zdravotního stavu populace ČR. Pro dosažení těchto cílů je nezbytná nejen důsledná kontrola nezávadnosti potravin, ale také organizace programů pro zlepšení informovanosti spotřebitelů (bezbecnostpotravin.cz, 2012b).

dTest vznikl v roce 1992 jako nezisková organizace Občanského sdružení spotřebitelů TEST. Během posledních let se dostává do širokého podvědomí spotřebitelů a to především díky poskytování nezávislých a komplexních informací o jeho právech. Periodicky vydává testy k potravinovým výrobkům, elektronickým přístrojům, službám (např. mobilní tarify). Tyto testy jsou dělány především formou srovnávání různých atribut a následným bodovým vyhodnocením. Dle slov dTestu jsou testy financovány z členských poplatků, který spotřebitel zaplatí pro získání výsledných hodnocení. Tento poplatek není dobrovolný a může některé spotřebitele odradit, ale je to jistý ústupek pro nezávislé hodnocení, kterým si dTest získal mnoho příznivců (dtest.cz, 2013).

Potraviny na pranýři, jedná se o web, který vytvořilo Ministerstvo zemědělství společně se Státní zemědělskou potravinářskou inspekcí v roce 2012. Web informuje spotřebitele o potravinách, které neprošly kontrolou prováděnou SZPI. Jedná se o potraviny, které jsou nejakostní, falšované a nebezpečné. Web je pro spotřebitele přehledně zpracován a lze využít vyhledavače a filtrů pro snazší orientaci. Snahou je zajistit lepší informovanost spotřebitele o nežádoucích potravinách a tím zlepšit jeho situaci jako koncového zákazníka (potravinypranyri.cz, 2012).

3.2.3 Značky kvality potravin

Významným vodítkem pro spotřebitele jsou tzv. značky kvality, které by měly být zárukou kvality. V České republice se vyskytují tyto značky kvality:

- KLASA;
- Regionální potravina;
- Zaručená tradiční specialita;
- Chráněné zeměpisné označení;
- Znak BIO a biopotraviny (viscojis.cz, 2014).

KLASA je značka kvality, která podporuje kvalitní české výrobky, spotřebiteli usnadňuje orientaci na trhu mezi domácími a dováženými potravinami. Značka je udělována odborem pro marketing Státního zemědělského intervenčního fondu, který zároveň kontroluje její užívání. Za tuto značku kvality má odpovědnost Ministerstvo zemědělství (Veber a kol., 2007).

Ocenění **Regionální potravina** mohou získat pouze malé a střední firmy do 250 zaměstnanců. Toto ocenění získává nejkvalitnější zemědělský nebo potravinářský výrobek, který zvítězí v krajských soutěžích. Soutěže jsou vyhlašovány jednou ročně ve všech krajích České republiky. Aby výrobek mohl být přihlášen do soutěže, musí splnit dvě základní kritéria, musí být vyroben v daném regionu a podíl místních surovin musí tvořit 70 procent. Značku Regionální potravina uděluje už šestým rokem Ministerstvo zemědělství a po získání má dobu platnosti čtyř let (eagri.cz, 2013).

Značku **Chráněné zeměpisné označení** poskytuje Evropská unie. Jedná se o název regionu, země nebo určitého místa, který se používá k označení potravin. Tyto potraviny musí pocházet z těchto oblastí a mají určitou kvalitu, pověst nebo jiné vlastnosti, které souvisí s daným místem. U zeměpisného označení musí, alespoň některá z fází výroby probíhat na

tomto vymezeném území. Česká republika má pod tímto označením například Jihočeskou nivu či Olomoucké tvarůžky (eagri.cz, 2009b).

3.3 Ochrana spotřebitele v oblasti potravin v EU

Mezi hlavní cíle evropského práva patří usnadnění volného pohybu zboží a služeb a tedy potravin v rámci jednotného evropského prostoru. Těchto cílů lze dosáhnout pouze za předpokladu, že se požadavky na potraviny nebudou v jednotlivých členských zemích lišit. Proto se sjednocují postupně podmínky a kroky nezbytné pro ochranu spotřebitelů před zdravotně závadnými potravinami, ale i před falšováním a klamáním (Dostálová a kol., 2014).

Evropská Komise vydala v roce 1999 významný **dokument Bílá kniha o bezpečnosti potravin**. V tomto dokumentu byl stanoven hlavní cíl dosáhnout, co nejvyššího standardu zdravotní nezávadnosti potravin. Komise za nejvhodnější nástroj jak dosáhnout tohoto cíle považovala zřízení Evropského úřadu pro potraviny. Nový postoj se netýká jen zřízení nového úřadu, ale také bylo přijato více než 80 aktivit určených pro příští léta. Dále si je kniha vědoma důležitosti dobře informovat spotřebitele o nově se vyskytujících problémech zdravotní nezávadnosti a také o rizicích, které pro ně představují. Poukazuje také na význam vyvážené výživy a její dopady na zdraví (ec.europa.eu, 2000).

Za začátek zcela nového evropského potravinového práva považujeme **Nařízení Rady Evropy a Parlamentu č.178/2002/EC, tzv. potravinové právo**, které vycházelo převážně ze zásad, které byly deklarovány v Bílé knize. Potravinové právo se zde rozumí jako „*právní a správní předpisy použitelné v EU nebo na vnitrostátní úrovni pro potraviny obecně, a zejména pro bezpečnost potravin, vztahuje se na všechny fáze výroby, zpracování a distribuce potravin*“ (Dostálová a kol., 2014 S. 25). Jako poradní odborný orgán, byl tímto nařízením vytvořen Evropský úřad pro bezpečnost potravin, který určil kroky týkající se bezpečnosti potravin (Dostálová a kol., 2014). V tomto dokumentu najdeme také základní zásady evropské politiky bezpečnosti potravin. Jejím hlavním cílem je zjednodušit volný obchod potravin ve všech zemích EU zajištěním stejných výhod plynoucích z důsledné ochrany spotřebitelů ve všech členských státech. Potravinové právo EU řeší celou řadu otázek, které se zabývají potravinami obecně, ale především jejich bezpečností, včetně informací o potravinách a dobrých životních podmínkách zvířat (europa.eu, 2014).

3.3.1 Institucionální zabezpečení v EU

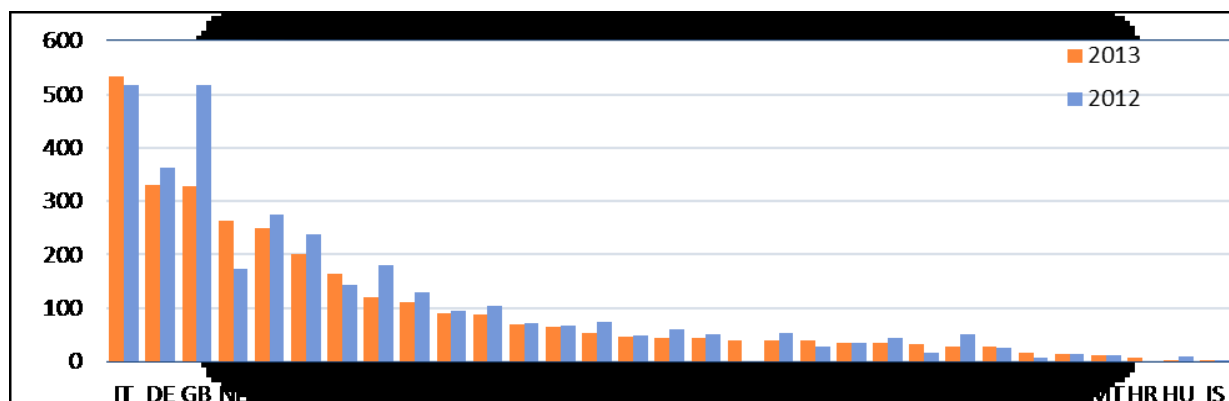
Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA) byl formálně zřízen v roce 2002 nařízením 178/2002/ES jak již bylo zmíněno výše. Tento úřad byl vytvořen, aby zlepšil bezpečnost potravin v EU, zajistil vysokou úroveň ochrany spotřebitele a vrátil a znovu zachoval jeho důvěru. Zastává klíčovou funkci při posuzování rizik v oblasti bezpečnosti potravin a krmiv v Evropské unii. Nejdůležitější povinností úřadu EFSA je v těchto oblastech poskytovat objektivní, a vědecky podložené poradenství. Evropští spotřebitelé jsou díky tomuto systému nejlépe chráněni a zároveň také nejlépe informováni na světě (efsa.europa.eu, 2008).

Dalším důležitým orgánem, který zabezpečuje bezpečnost potravin je **Systém včasného varování pro potraviny a krmiva RASFF**, který funguje na evropské úrovni již od roku 1979 a je spravován Evropskou komisí. Tento systém varuje před potenciálními riziky pro lidské zdraví, která se mohou vyskytovat v potravinách nebo krmivech. Slouží k rychlému sdílení informací o těchto nebezpečných potravinách a krmivech mezi členy tohoto systému: Evropským úřadem pro bezpečnost potravin (EFSA), Evropskou komisí, členskými státy EU a EFTA (Norsko, Island a Lichtenštejnsko).

Kontaktní místa systému RASFF jsou vytvořena ve všech členských státech a Evropské komisí. Mezi těmito kontaktními místy dochází k výměně informací o rizikových potravinách a krmivech. Každý člen systému je povinen ihned nahlásit informaci o nalezeném riziku Evropské komisi prostřednictvím RASFF (bezbecnostpotravin.cz, 2012c).

V následujícím Grafu 3.1 je znázorněn počet oznámení odeslaných Evropské komisi jednotlivými členskými státy na základě kontroly trhu, kontroly dovozu, stížností spotřebitelů a vlastním záchytem podniků. V roce 2013 se počet oznámení snížil o 8,8% oproti roku 2012 v rámci Evropské unie. Oproti roku 2012 došlo u některých států k výraznému snížení počtu oznámení a to například v Litvě, Velké Británii a Polsku. Naopak k největšímu nárůstu počtu oznámení došlo pro rok 2013 v Nizozemsku. Nově je od roku 2013 v systému Chorvatsko, kdy se stalo členem Evropské unie. V roce 2013 bylo zaznamenáno 3137 hlášení, z toho nejvíce hlášení bylo odesláno Itálii. Česká republika odeslala 70 oznámení.

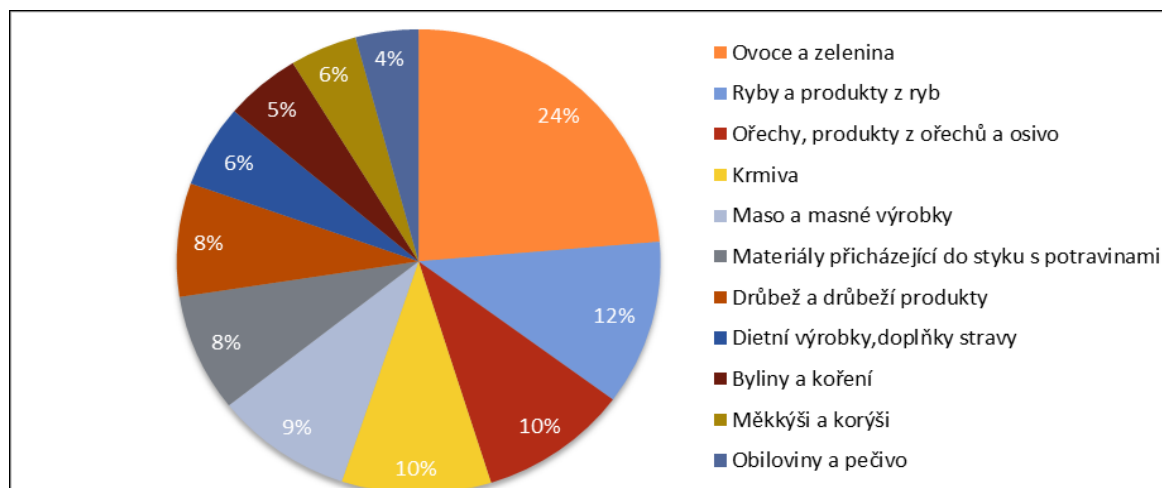
Graf 3.1 Počet oznámení odeslaných Evropské komisi jednotlivými členskými státy v roce 2012-2013

Zdroj: Ministerstvo zemědělství, 2012-2013, vlastní zpracování

Největší podíl nevyhovujících výrobků se vyskytoval v kategorii ovoce a zelenina. Tato komodita byla napadena patogeny hlavně typu salmonela. Dále následovaly ryby a produkty z ryb, ořechy, produkty z ořechů a osivo a také krmiva. V kategorii krmiva se jednalo hlavně o nepovolené látky a přísady, které byly do krmiv přidány. Naopak nejméně zaznamenaných nevyhovujících produktů bylo v kategoriích byliny a koření, dietní výrobky a doplňky stravy. Viz graf 3.2.

Graf 3.2 Oznámení přijatá v roce 2013 dle kategorie nevyhovujícího výrobku

Zdroj: ec.europa.eu, 2015c, vlastní zpracování

Rok 2013 byl především ovlivněn kauzou koňského masa. První oznámení do systému RASFF ohledně koňského masa v potravinách přišlo 8. února 2013. Irský úřad bezpečnosti potravy, který je kontaktním místem RASFF uvědomilo kontaktní místo Evropské komise

ohledně nedeklarované složky koňského masa. Tato informace se rychle rozšířila ke všem členům sítě RASFF. Bylo tak umožněno kompetentním orgánům začít rychle s vyšetřováním a zavést nezbytné opatření a informovat ostatní členy sítě o výsledku. Nejednalo se však o ohrožení zdraví spotřebitele, ale o klamání spotřebitele, kdy výrobce zaměnil hovězí maso cenově výhodnějším masem koňským (ec.europa.eu, 2014).

3.4 Zajištění kvality a bezpečnosti potravin ve vybraných státech EU

Do této části byla práce zaměřena na zajišťování kvality a bezpečnosti potravin v rámci České republiky a Evropské unie. V následující části bude přiblížena tato problematika ve dvou vybraných státech a to ve Slovensku a Polsku. Na závěr dojde ke srovnání České republiky, Slovenska a Polska z hlediska kvality a bezpečnosti potravin pomocí Globálního indexu potravinové bezpečnosti.

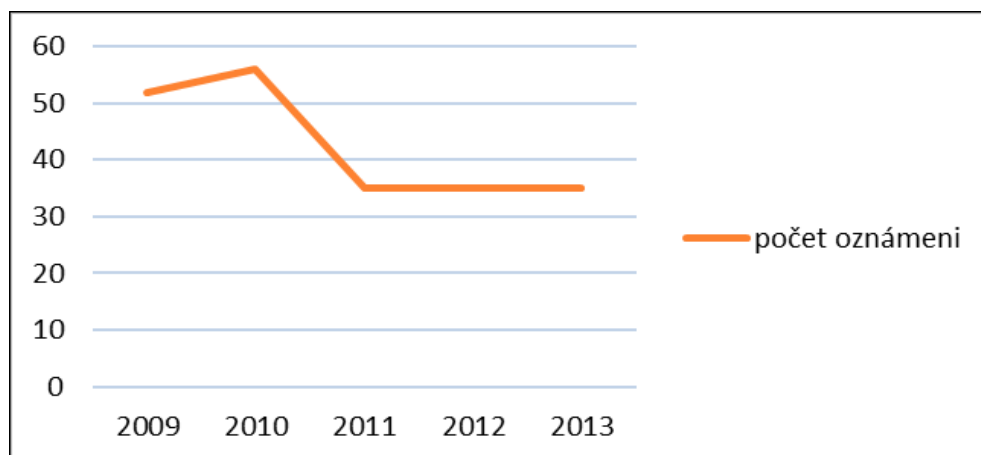
3.4.1 Slovensko

Na Slovensku je kontrola kvality a bezpečnosti potravin řízena Ministerstvem zdravotnictví a Ministerstvem zemědělství. Tyto dvě ministerstva mají za úkol kontrolovat potraviny v celém potravinovém řetězci. Hlavním kontrolorem je **Státní veterinární a potravinová správa SR**, která je orgánem státní správy a nejvyšší státní autorita v oblasti ochrany zdraví zvířat ve Slovenské republice. Jedná se rovněž o hlavní dozor potravinářské kontroly. V její kompetenci je řízení 8 krajských a 40 regionálních veterinárních a potravinových správ. Dále také metodicky usměrňuje státní veterinární a potravinové ústavy (svps.sk, 2003).

Národní kontaktní místo RASFF

Státní veterinární a potravinová správa SR je kontaktním místem RASFF. Na grafu 3.4 lze pozorovat, že od roku 2010 počet odeslaných oznámení klesá. V roce 2013 kontaktní místo SR zaslalo do RASFF 41 oznámení, z kterých Evropská komise uznala 35 oznámení, teda stejný počet jako v letech 2011 – 2012, což představuje 1,1 % z celkového počtu oznámení 3 205 zaslaných v rámci EU.

Graf 3.3 Vývoj počtu oznámení odeslaná Slovenskem do systému RASFF v období 2009-2013

Zdroj: Ministerstvo zemědělství 2009-2013, vlastní zpracování

Úřad veřejného zdravotnictví Slovenské republiky spadá pod Ministerstvo zdravotnictví. Úřad řídí a za jeho činnost odpovídá hlavní hygienik Slovenské republiky. Úřad řídí, usměrňuje a kontroluje výkon státní správy v oblasti veřejného zdravotnictví uskutečňovaný regionálními úřady veřejného zdravotnictví v Slovenské republice. Vykonává státní dozor v zařízeních veřejného stravování. Zabývá se problematikou zdravé výživy, bezpečnosti potravin prosazuje hlavní směry zdravé výživy a výživové politiky, podporu a rozvíjení veřejného zdraví, koordinuje a monitoruje vliv výživy na veřejné zdraví, řídí výkon státního zdravotního dozoru nad zařízeními společného stravování (uvzsr.sk, 2009).

Značky kvality

Na Slovensku lze najít potraviny označeny logem **Značka kvality SK**, která patří Ministerstvu zemědělství a rozvoje venkova SR. Funguje od roku 2004 v souvislosti se vznikem Národního programu podpory zemědělských produktů, který měl za cíl zviditelnit tak domácí kvalitní výrobky a zvýšit tak konkurenceschopnost na domácím trhu. Značka kvality SK je již dlouhodobě uznávanou značkou o tom vypovídá skutečnost, že více než 600 slovenských výrobců od 85 výrobců se může pyšnit touto značkou (znackakvality.sk, 2009). Nově od roku 2013 se značka kvality SK rozšířila o **značku SK GOLD**, která bude udělována výrobcům s nadstandardními kvalitativními parametry (narodnaobroda.sk, 2012).

3.4.2 Polsko

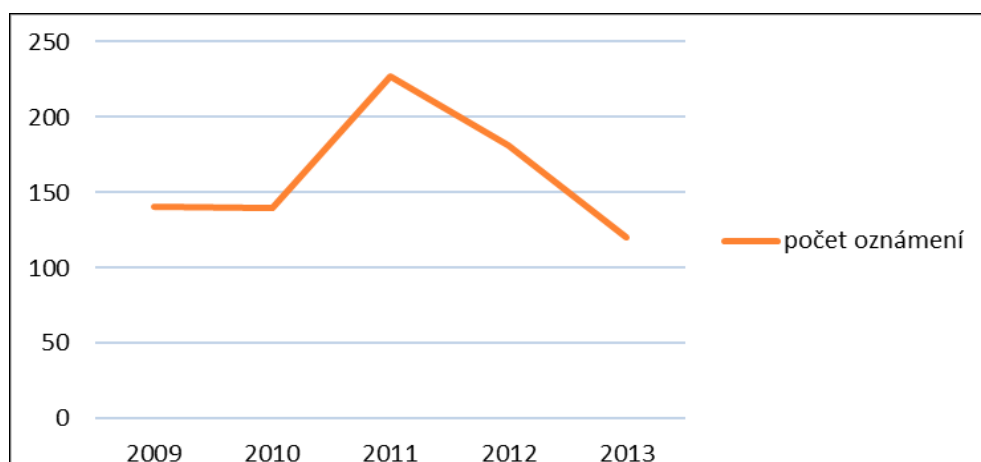
Otázky týkající se bezpečnosti a kvality potravin v Polsku patří Ministerstvu zdravotnictví a Ministerstvu zemědělství a rozvoji venkova. Odpovědnost za bezpečnost potravin je Ministerstvo zdravotnictví. Jeho úkolem je koordinovat činnost orgánů, které se zabývají touto problematikou.

Do působnosti Ministerstva zdravotnictví patří **Státní zdravotní inspekce**. Mezi její kompetence náleží především kontrola nad zdravotní nezávadností, jakostí a správným označováním potravin. Dohlíží na plnění přísných zdravotních standardů, které se týkají kvality, výživy a spotřeby potravin. Mezi další kompetence patří rovněž kontrola celého procesu od výrobních postupů, přepravy, skladování až po konečný prodej potravin. Dodržování právních předpisů při výrobě potravin a jejich uvádění na trh spadá také pod dozor této inspekce.

Národní kontaktní místo RASFF

Státní zdravotní inspekce je kontaktním místem Systému rychlého varování pro potraviny a krmiva RASFF. Na následujícím grafu 3.4 lze pozorovat počty oznámení odeslaných do tohoto systému za roky 2009-2013. V roce 2013 odeslalo Polsko do systému RASFF 120 oznámení, což je o 89% méně než v záznamu 2011. A o 34% méně než v roce 2012. To dokazuje zlepšení bezpečnosti zemědělských a potravinářských výrobků v Polsku.

Graf 3.4 Vývoj počtu oznámení odeslána Polském do systému RASFF v období 2009-2013

Zdroj: Ministerstvo zemědělství 2009-2013, vlastní zpracování

Ministerstvo zemědělství pro rozvoj venkova se zabývá otázkami zemědělské výroby rozvoje venkova, potravinářství, rybolovu a provádí dohled nad fytosanitární a veterinární oblastí. Pod toto ministerstvo spadají dvě instituce a to Zemědělská a potravinářská inspekce a Veterinární inspekce.

Zemědělská a potravinářská inspekce se věnuje kontrole kvality a bezpečnosti zeleniny, ovoce, tabáku, chmelu a suchých krmiv. Tato inspekce zavádí a kontroluje dodržování obchodních standardů a jakostních tříd uváděných výrobků. Výrobky nemusí směřovat pouze náš trh, ale jde i o vývoz do zahraničí. Každý obchodník s komoditami, které spadají pod kontrolu této inspekce je veden v databázi. Databáze a dostatečné pravomoci vedou k účinnému řešení problému v případech, kdy inspekce shledá jakékoliv nedostatky

Veterinární inspekce je institucí, která ze zákona dohlíží na zdraví zvířat a zdravotní nezávadnost potravin živočišného původu. Chrání stát před zavlečením nebezpečných nákaz nebo jejich nositelů na jeho území. Proto má také na starosti veterinární hraniční kontroly v případech vývozu či dovozu zvířat. Je také zodpovědná za provádění kontrolních vyšetření jatečných zvířat a dalších produktů živočišného původu. Z toho vyplývá, že je také zodpovědná za zdraví spotřebitelů.

Činnost **Obchodní inspekce** řídí Úřad pro hospodářskou soutěž a ochranu spotřebitelů. Obchodní inspekce chrání zájmy a práva spotřebitele. Toho dosahuje například prostřednictvím kontroly dodržování stanovených podmínek k zajištění bezpečnosti a jakosti výrobku či zboží. Věnuje se také kontrole zdravotní nezávadnosti a podmínkám pro skladování a dopravu. Hlavní cílem je, aby nedocházelo k situacím, kdy může být spotřebitel uváděn v omyl. Z toho důvodu Evropská unie definuje standardy, které musí nabízené potraviny splňovat. Na základě toho jsou prováděny touto inspekcí audity, které mohou odhalit nesrovnalosti v oblasti bezpečnosti potravin a chybných postupů (arr.gov.pl, 2014).

Značky kvality

Po seznámení s ministerstvy a institucemi v Polsku, budou popsány používané značky kvality, kterých je v Polsku hned několik. Značky kvality jsou následující:

- Poznej dobré jídlo;
- Značka integrované produkce;
- PQS – Standart kvality;
- Systém QMP;
- QAFP – značka jakosti zemědělských produktů a potravin;

- Kvalita tradice.

Značka Poznej dobré jídlo je udělována polským ministerstvem zemědělství od roku 2004 na základě doporučení nezávislé vědecké komise, která je složena z expertů na zpracování potravin, výživu, zdravotnictví, pěstitelství, chovatelství, právo a ekonomii. Značka má pomoci zákazníkům lépe orientovat při nákupu kvalitních potravin.

Značka integrované produkce znamená, že výrobky spadající pod tuto značku jsou produkovány dle principů integrované ochrany proti škůdcům a se zásadami udržitelného využívání technického a biologického pěstování plodin, i jejich ochrany a hnojení. Brán zřetel je také na ochranu životního prostředí a dopad na lidské zdraví

PQS – Standart kvality značka zaručující kvalitní vepřové maso. Zákazník si může být jistý, že konzumuje maso z prvotřídních chovů. Značka poskytuje záruky v oblasti chovu, produkce, porážky i zpracování vepřového masa, protože si je vědoma, že každá z těchto fází má důležitou roli na kvalitě konečného produktu (arr.gov.pl, 2014).

3.4.3 Globální index potravinové bezpečnosti

Kvalitu a bezpečnost jednotlivých zemí lze porovnat pomocí Globálního indexu potravinové bezpečnosti, který od roku 2012 každoročně sestavuje analytická skupina The Economist Intelligence Unit (Foodsecurityindex.eiu.com, 2015). Pojem potravinová bezpečnost je mnohem širší než pojem bezpečnost potravin. O potravinové bezpečnosti lze hovořit tehdy, mají-li všichni lidé po celou dobu fyzický, sociální a ekonomický přístup k dostačující, bezpečné a výživné stravě. Základy potravinové bezpečnosti jsou obsaženy již ve Všeobecné deklaraci lidských práv z roku 1948 (Jeníček, Foltýn, 2010).

V roce 2014 bylo hodnocení podrobena 109 zemí. Globální index potravinové bezpečnosti hodnotí potravinovou bezpečnost na základě tří tematických kategorií:

- dostupnost cen potravin (schopnost spotřebitelů nakupovat potraviny),
- přístup k potravinám (stav zásob potravin v dané zemi),
- kvalita a bezpečnost potravin (nutriční kvalita průměrné stravy či existence orgánů, které na bezpečnost potravin dohlíží).

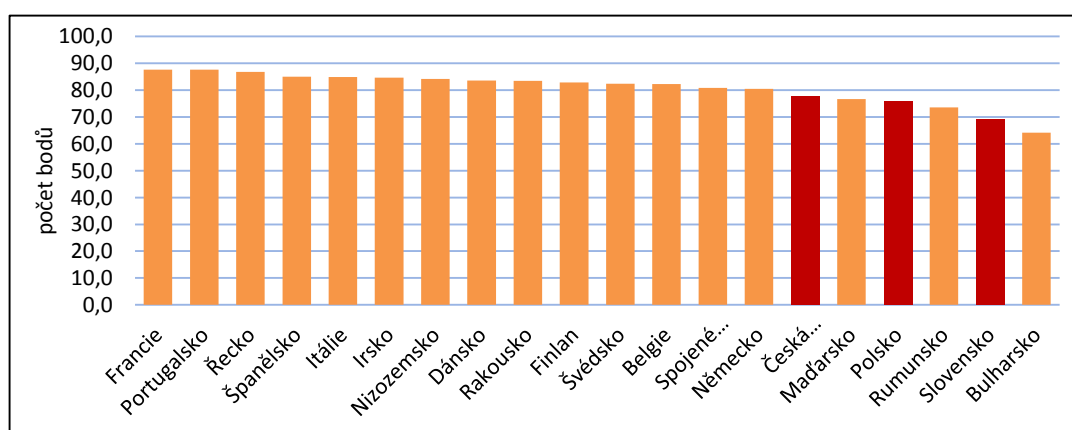
Celkově první místo obsadilo USA, v rámci Evropské unie se na prvním místě umístilo Rakousko. V tomto indexu se Česká republika umístila celkově ze 109 zemí na 23.

pozici se 74,6 body, Polsko zaujímalo 26. pozici s 69,8 body a Slovensko se svými 69,8 body obsadilo 31. Pozici ((Foodsecurityindex.eiu.com, 2015b).

Kategorie kvality a bezpečnosti potravin

Právě tato poslední kategorie bude pro tuto práci stěžejní. V rámci této kategorie, kde se hodnotila kvalita a bezpečnost potravin, se na úrovni Evropské unie na první příčce umístila Francie a na posledním místě skončilo Bulharsko (foodsecurityindex.eiu.com, 2015c). V Grafu 3.5 je znázorněno 20 států Evropské unie, které byly v indexu hodnoceny, konkrétně v kategorii kvalita a bezpečnost. Při zaměření na tři státy, kterými se práce zabývá, lze z grafu vyčíst, že si nejlépe stojí Česká republika, Polsko a až poté Slovensko.

Graf 3.5 Globální index potravinové bezpečnosti, kategorie kvalita a bezpečnost v roce 2014

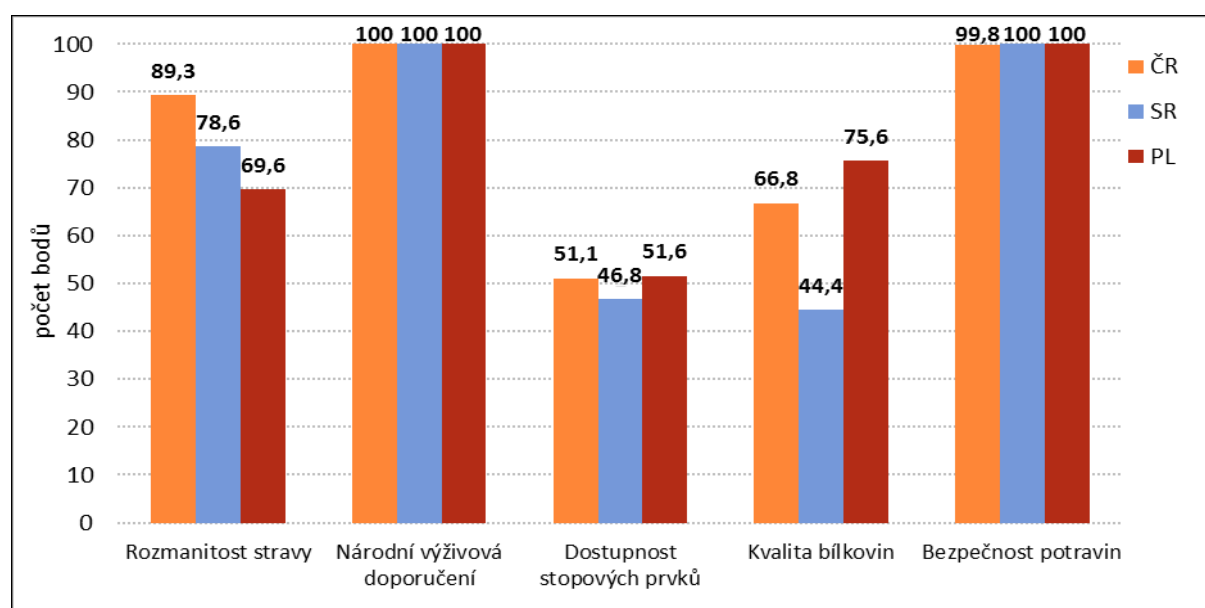
Zdroj: Global Food Security Index, 2015c, vlastní zpracování

Při podrobnějším rozboru této kategorie, lze zjistit, že se tento ukazatel skládá z těchto 5 částí:

- rozmanitost stravy;
- národní výživová doporučení;
- dostupnost stopových prvků;
- kvalita bílkovin;
- bezpečnost potravin.

Z grafu 3.6 lze vyčíst, že v první kategorii **rozmanitost stravy** dosáhla nejvyššího počtu bodů Česká republika s 89,3 body. V kategorii **národní výživová doporučení**, kde se zkoumal národní výživový plán, a dohled nad výživou dosáhly všechny tři státy plného počtu bodů. Dále se hodnotila **dostupnost stopových prvků** jako např. živočišné a rostlinné železo ve stravě nebo vitamín A. Zde byly státy velmi vyrovnané, ale nejvíce bodu dosáhlo Polsko se svými 51,6 body. Větších rozdílů bylo dosaženo u hodnocení **kvality bílkovin**, kde dosáhlo Slovensko pouze 44,4 bodu oproti Polsku se 75,6 body. Poslední hodnoticí kategorií byla **bezpečnost potravin**, kdy jediná Česká republika nedosáhla 100 bodů se svými 99,8 body. V této kategorii se posuzovaly instituce pro zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví potravin, procento obyvatel s přístupem k pitné vodě a přítomnost formálního sektoru s potravinami.

Graf 3.6 Globální index potravinové bezpečnosti, kategorie kvalita a bezpečnost v roce 2014

Zdroj: Global Food Security Index, 2015c, vlastní zpracování

Tato část se zabývala kvalitou a bezpečností potravin v České republice, Slovensku a Polsku. Nutno podotknout, že všechny státy z hlediska zabezpečení této oblasti dopadly dobře, ve všech státech je úroveň zabezpečení vysoká a nikde nebyly shledány závažnější nedostatky. Nejlépe se umístila Česká republika, poté Polsko a Slovensko. Polsko se umístilo možná překvapivě na velmi dobré pozici i přesto, že je v České republice kritizováno v několika kauzách, kdy došlo k porušení bezpečnosti potravin. Je možné, že je díky tomu hodnocení českého spotřebitele trochu zaujaté oproti hodnocení Globálního indexu

potravinové bezpečnosti. Další odstavec přiblíží a možná objasní, proč si vedlo Polsku tak dobře.

Zemědělství a potravinářství je jedno z nejrychleji se rozvíjejících odvětví v Polské ekonomice. Z toho důvodu je na jeho kontrolu brán velký zřetel. Polské potraviny jsou v Evropě obecně považovány za kvalitní a svědčí o tom převážný podíl vyvážených potravin do západních států EU, například v roce 2013 bylo do Německa dodáno 23 % vyvážených potravin a do České republiky pouze 6 % vyvážených potravin (arr.gov.pl, 2014).

V České republice polským potravinám ubral na reputaci převážně incident, kde se zjistil výskyt technické soli v uzeninách původem z Polska. Tato kauza není stále vyřešená a je již v řešení 5 let. I přes tuto kauzu však Polsko dopadlo překvapivě v žebříčku potravinového indexu dobře a dokonce se umístilo lépe než Slovensko. Nejedná se tedy pouze o problém Polska, kde by měly kontrolní orgány pracovat rychleji a efektivněji, ale o každý stát včetně České republiky. Vzhledem k množství Polskem vyvážených potravin se jedná o mizivé procento těchto případů. Zde je vhodné podotknout, že je problém u výrobce i odběratele produktu, jelikož je to převážně odběratel tedy např. obchodní řetězec, který tlačí na co nejnížší cenu objednaného produktu. Výrobce poté vyrábí na úkor kvality, jelikož je k tomu tlačěn cenovou politikou těchto velkých obchodních řetězců. Zde musí lépe fungovat kontrolní orgány obou zemí, aby k tomuto nemuselo docházet. Konečný spotřebitel se mnohdy může chránit sám i takovým způsobem, že nebude kupovat podezřele levné potraviny, kterými tyto pochybné praktiky dále podporuje, ale upřednostní potraviny značené některým logem kvality.

4 Analýza výsledků průzkumu a doporučení

Tato kapitola je věnována analýze výsledku dotazníkového šetření. Dotazník byl vytvořen na webové stránce VypInTo.cz a byl vyplňován elektronicky v termínu od 13. 4. 2015 do 16. 4. 2015. Dotazník byl zveřejněn především na sociálních sítích a skládal se z 16 otázek. Jeho podoba je uvedena v Příloze 1. Cílem průzkumu bylo zjistit názory a postoje respondentů z oblasti kvality a bezpečnosti potravin. Tyto názory respondenti vyjádřili vyplněním několika otázek z této oblasti. Respondenti vyjádřili svůj názor na české potraviny, zda si myslí, že jsou kvalitní či nikoliv a zda při nákupu upřednostňují potraviny z České republiky. Dále se zjišťovalo, jaké povědomí mají respondenti o českých a evropských institucích na podporu ochrany spotřebitele. Předmětem výzkumu bylo také zjistit, zda spotřebitelé při nákupu upřednostňují kvalitu nebo cenu potravin. Pro lepší věrohodnost dotazníku bylo zapotřebí získat minimálně 100 respondentů, nakonec se podařilo získat 124 respondentů.

Byly stanoveny dvě hypotézy:

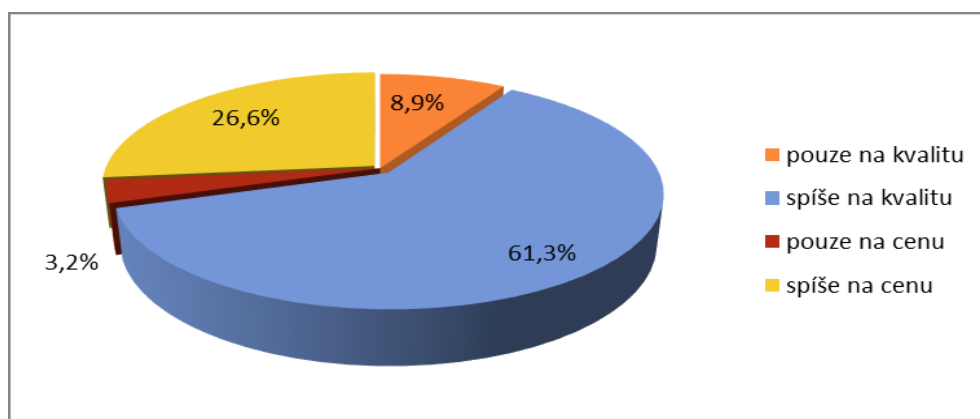
Hypotéza 1: Více než 50 % respondentů upřednostňuje při nákupu kvalitu, před cenou.

Hypotéza 2: Více než 70 % respondentů si myslí, že je v České republice bezpečnost potravin zajištěna dostatečně.

4.1 Preference spotřebitelů

Tato část je zaměřena na preference spotřebitelů a skládá se ze tří otázek. V první otázce respondenti volí své preference týkající se kvality a ceny potravin. Nejvíce respondentů 76 (61,3%) uvedlo, že hledí při nakupování spíše na kvalitu a 11 (8,9%) by volilo pouze kvalitu potravin. Spíše cenu při nakupování volí 33 (26,6%) respondentů a jen 4 (3,2%) respondenti nakupují pouze podle ceny potravin. Viz Graf 4.1.

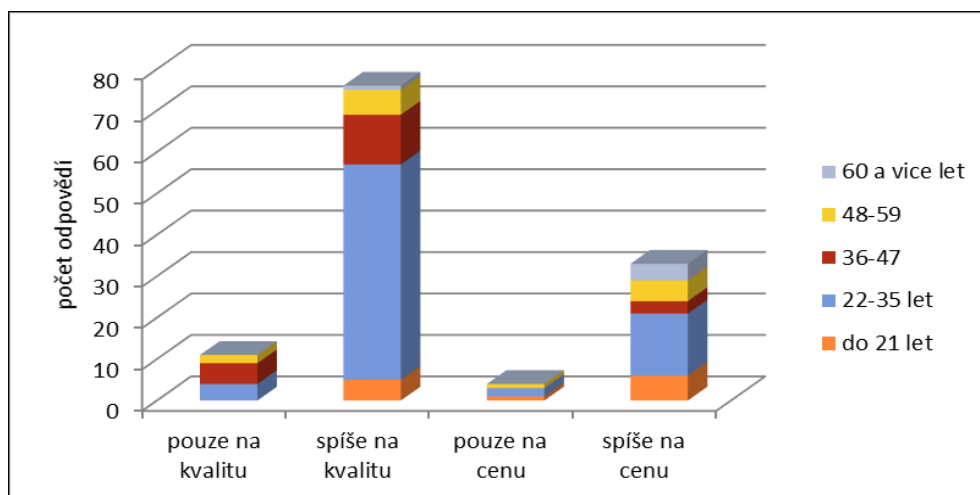
Graf 4.1 preference respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

K první otázce byly vytvořeny také dva grafy, kde byla otázka segmentována z hlediska věku a nevyššího dosaženého vzdělání. Z hlediska věku spíše na kvalitu hledí nejvíce respondenti od 22-35 let a to 52 respondentů, nejméně ve věku do 21 let pouze 5 respondentů. Možnost spíše na cenu zvolili nejčastěji respondenti ve věkové kategorii 22-35 let. Podrobně jsou respondenti rozdělení v Grafu 4.2.

Graf 4.2 Preference respondentů podle věku

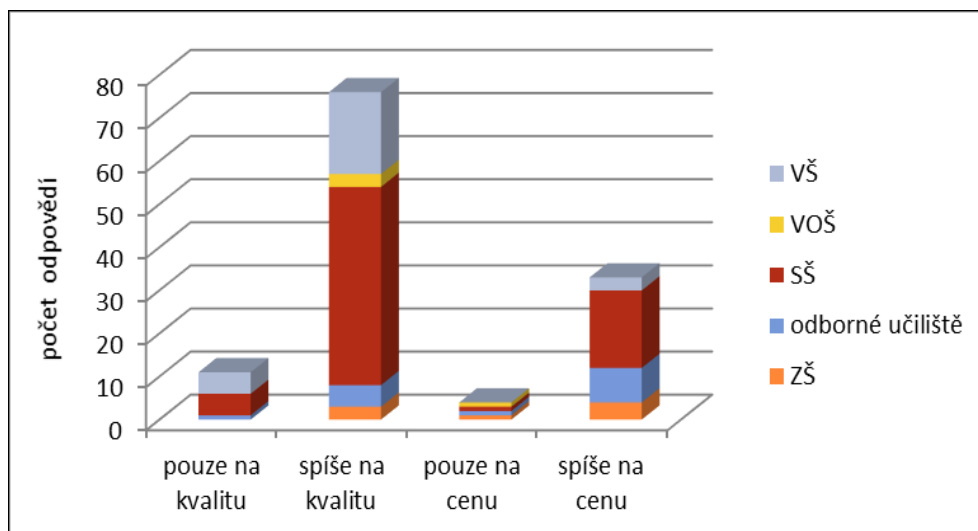

Zdroj: vlastní zpracování.

Z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání vyšlo najevo, že respondenti s vysokou školou volili nejčastěji možnost pouze na kvalitu a spíše na kvalitu a to celkem 24 respondentů. Respondenti se střední školou se rozdělili do dvou skupin, kdy jedna hledí spíše na kvalitu a druhá spíše na cenu, takže se zde názory rozcházejí, ale možnost spíše na kvalitu dosáhla většího zastoupení. Respondenti s odborným učilištěm a základní školou byli také

rozdělení do dvou skupin s protichůdnými názory, kdy většina volila možnost spíše na cenu, ale podstatné zastoupení měla i možnost spíše na kvalitu. Z této segmentace se dozvídáme, že minimální zastoupení napříč všemi skupinami měla možnost pouze na cenu. Viz Graf 4.3.

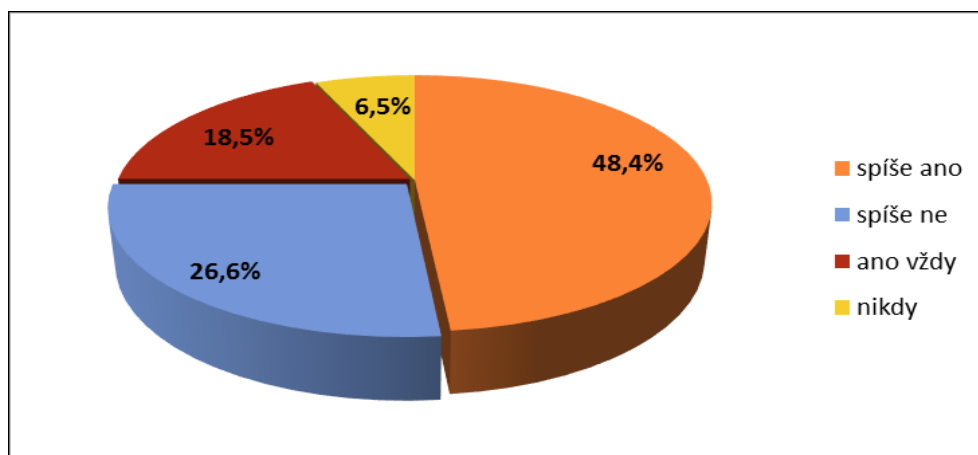
Graf 4.3 Preference respondentů podle vzdělání

Zdroj: vlastní zpracování

Druhá otázka zjišťovala, zda se respondenti dívají na složení potravin uvedené na obalu, 60 (48,4%) respondentů odpovědělo, že spíše ano, 33 (26,6%) respondentů uvedlo, že spíše ne, odpověď ano vždy, uvedlo 23 (18,6%) respondentů a 8 (6,5%) respondentů odpovědělo, že nikdy. Viz Graf 4.4.

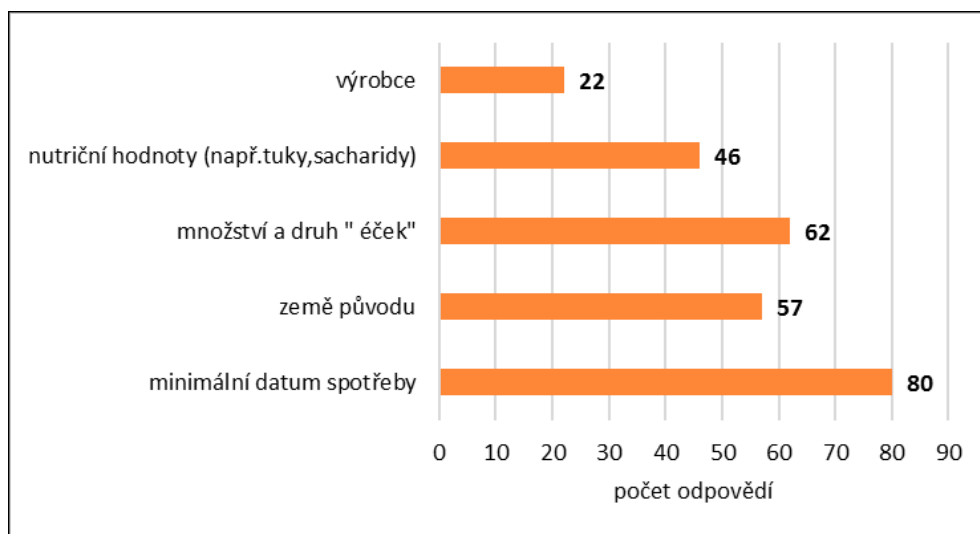
Graf 4.4 Složení potravin na obale

Zdroj: vlastní zpracování

Třetí otázka zkoumala, co respondenty nejvíce zajímá na obale, měli výběr z pěti možností a mohli zvolit nanejvýš tři, proto uvedené odpovědi nejsou přepočteny na procenta. Nejvíce respondentů zajímá minimální datum spotřeby, tuto možnost uvedlo 80 respondentů. Druhou nejčastější možností bylo množství a druhy „éček“, kterou zvolilo 62 respondentů. O zemi původu se zajímalo 57 respondentů a nutriční hodnoty sleduje 46 respondentů. Nejméně respondentů sleduje výrobce uvedeného na obale a to pouze 22. Viz Graf 4.5.

Graf 4.5 informace na obale

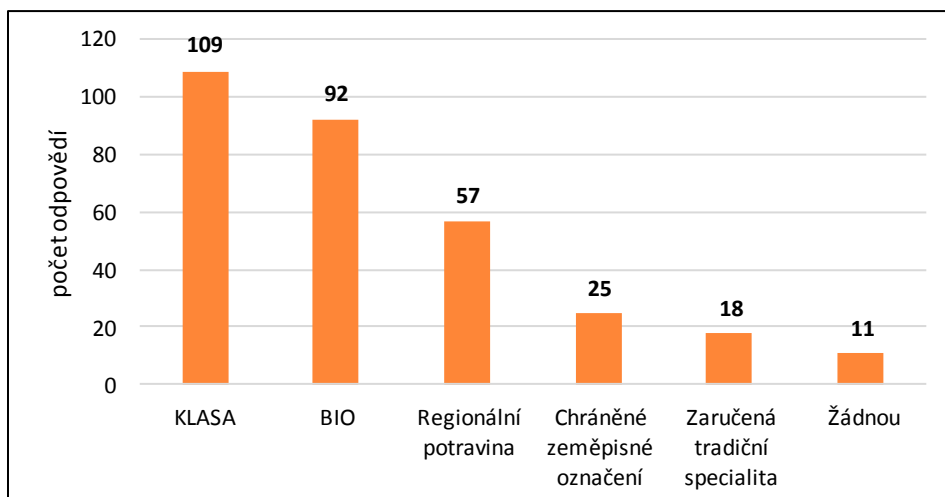

Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Značky kvality a spotřebitel

V této otázce se zjišťovala znalost respondentů značek, které by měly být zárukou kvality potravin. Respondenti měli na výběr z 6 možností, přičemž poslední odpověď označovala, že respondenti neznají žádnou. Respondenti mohli označit minimálně jednu odpověď a nanejvýš pět. Nejvíce povědomí mají o značce KLASA, tuto možnost zvolilo 109 respondentů. Druhá nejznámější značka mezi respondenty je Bio a biopotraviny, znalo ji 92 respondentů. 57 respondentů zná značku Regionální potravina, dále 25 respondentů odpovědělo, že znají značku Chráněné zeměpisné označení. Povědomí o značce Zaručená tradiční specialita má pouze 18 respondentů. Pouze 11 respondentů uvedlo, že neznají žádnou z uvedených značek kvality. Viz Graf 4.6.

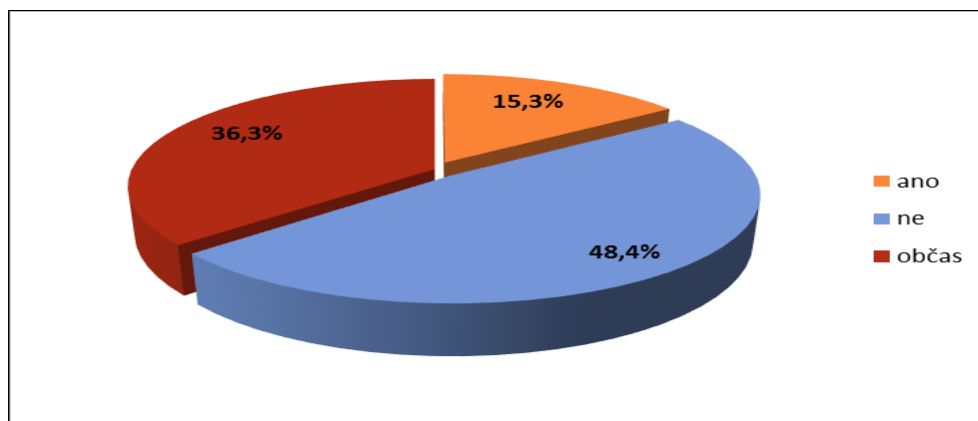
Graf 4.6 Znalost značek kvality

Zdroj: vlastní zpracování

Na tuto otázku navazovala otázka, jestli respondenti nakupují podle těchto značek kvality. Kladně se k této otázce vyjádřilo 19 (15,3%) respondentů, kteří se rozhodují při nakupování na základě těchto značek kvality. Na značku kvality hledí občas 45 (36,3%) respondentů a 60 (48,4%) respondentů se těmito značkami neřídí vůbec. Viz Graf 4.7.

Graf 4.7 Nakupování podle značek

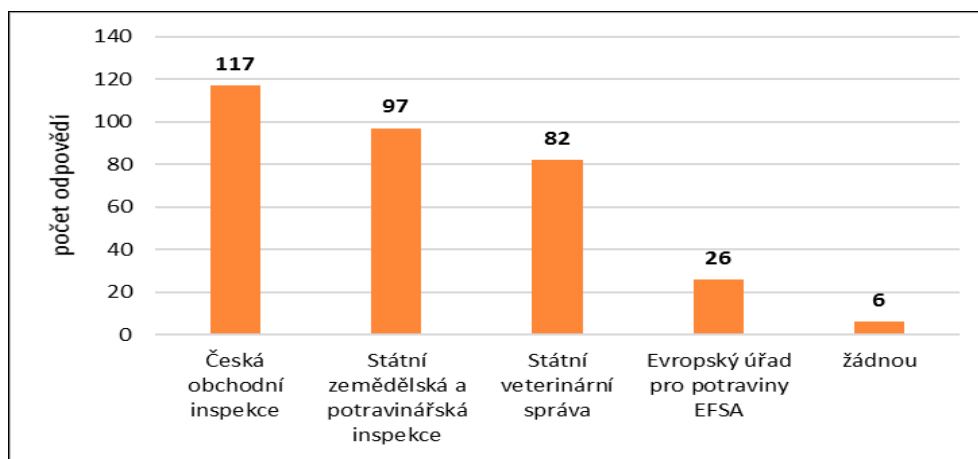
Zdroj: vlastní zpracování

4.3 Znalost institucí a organizací

Dalším cílem průzkumu bylo zjistit, jaké je povědomí spotřebitele o některých orgánech zabývajících se ochranou spotřebitele jak na evropské tak i na české úrovni. Počty respondentů, kteří znají daný orgán, ukazuje Graf 4.8. Z výběru daných orgánů podle předpokladu vyplynulo, že nejznámější je Česká obchodní inspekce, která získala od respondentů 117

hlasů, Státní zemědělskou a potravinářskou inspekci zvolilo 97 respondentů a Státní veterinární správu znalo 82 respondentů. O Evropském úřadu pro potraviny EFSA má povědomí pouze 26 respondentů. Překvapující je však fakt, že 6 respondentů uvedlo, že neznají žádný z uvedených orgánů.

Graf 4.8 Znalost institucí a organizací

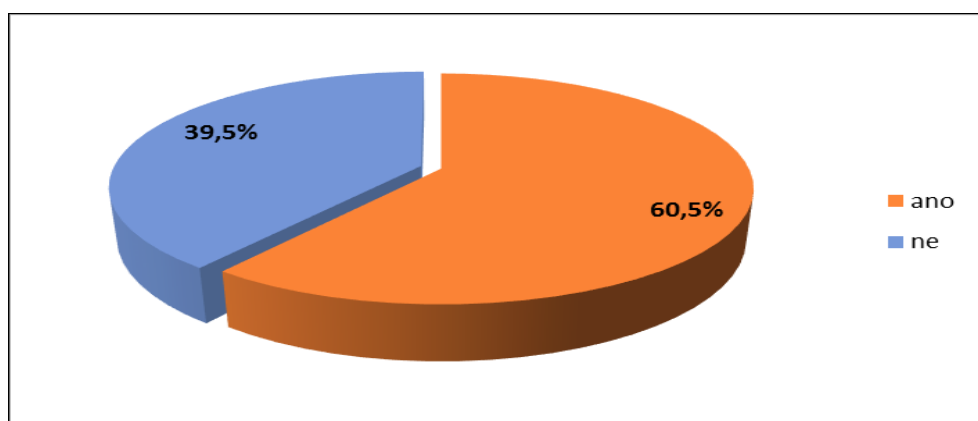

Zdroj: vlastní zpracování

4.4 Informace o závadných potravinách a dostatečnost ochrany spotřebitele

Další oblast byla zaměřena na to, jak respondenti hodnotí zabezpečení ochrany spotřebitele, zda dostatečně či nikoliv. Otázka zjišťovala, zda je v ČR dostatečně zajištěna bezpečnost potravin. Na tuto otázku kladně odpovědělo 75 (60,5%) respondentů, kteří uvedli, že ano a negativně se vyjádřilo 49 (39,5%) respondentů. Viz Graf 4.9.

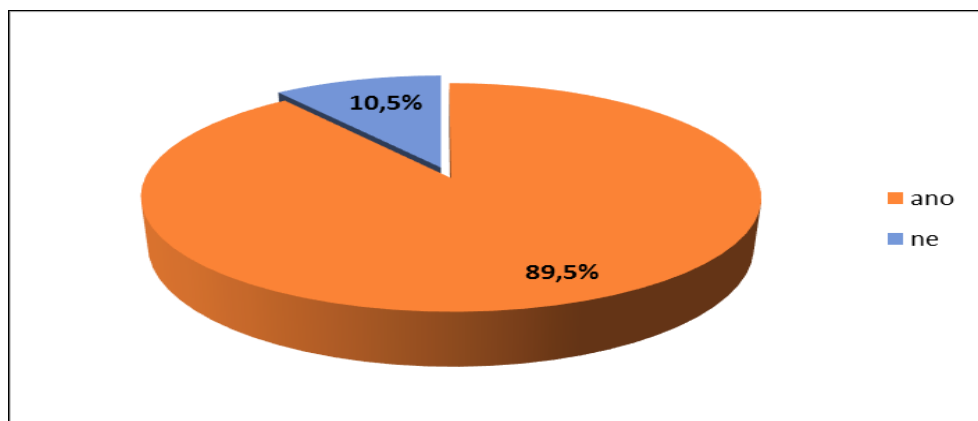
Graf 4.9 Dostatečnost ochrany spotřebitele

Zdroj: vlastní zpracování

Desátá otázka zjišťovala, zda respondenti mají zkušenost se závadnou potravinou. Touto otázkou bylo zjištěno, že 111 (89,5%) má zkušenost se závadnou potravinou a 13 (10,5%) respondentů se s ní nikdy nesetkalo. Viz Graf 4.10.

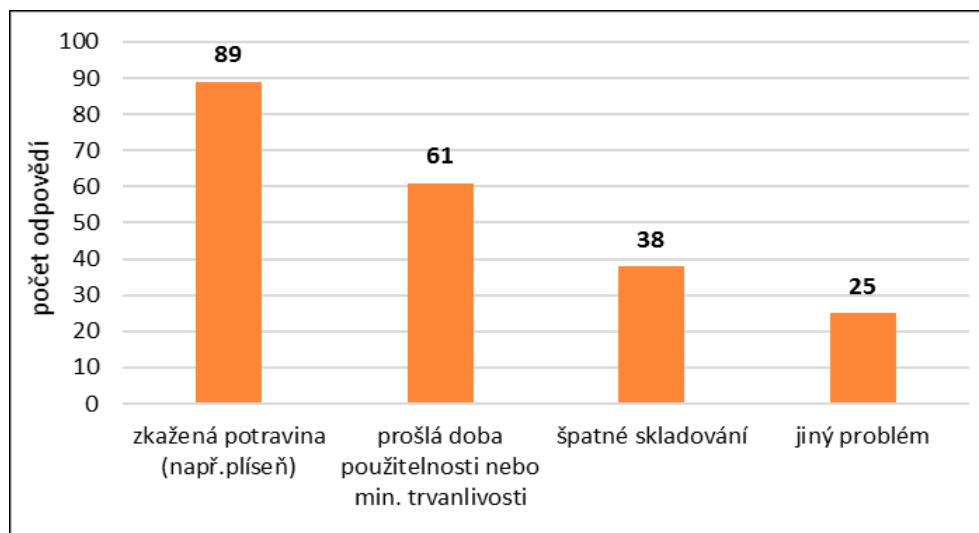
Graf 4.10 Zkušenost se závadnou potravinou

Zdroj: vlastní zpracování

Následující otázka, konkretizovala problém, který měli respondenti se závadnou potravinou. Tuto otázku odpovídali pouze, ti kteří odpovídali na předcházející otázku kladně. Na výběr měli ze 4 možností. Na grafu 4.11 si lze prohlédnout výsledky. Nejvíce respondentů, celkově 89 uvedlo, že se jednalo o zkaženou potravinu. Možnost minimální trvanlivost uvedlo 61 respondentů, poté následovalo špatné skladování s 38 respondenty a s jiným problémem se setkalo 25 respondentů.

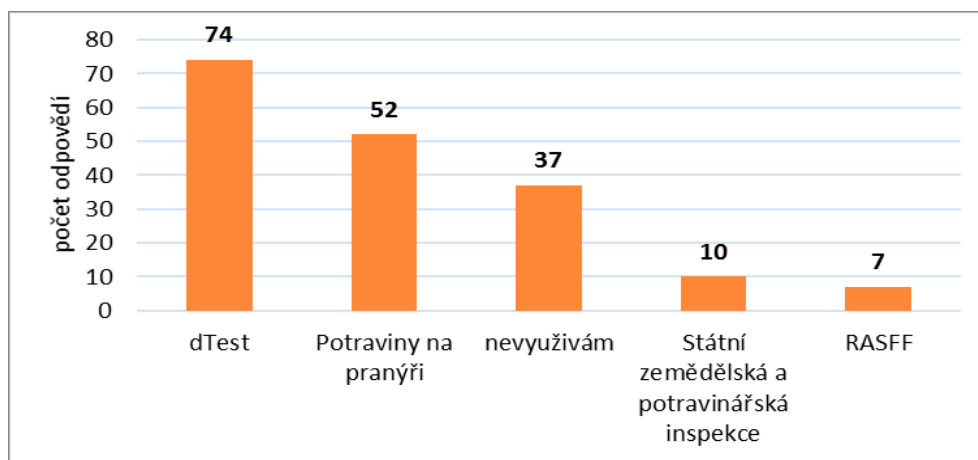
Graf 4.11 Druh problému se závadnou potravinou

Zdroj: vlastní zpracování

Další otázkou bylo zkoumáno, zda respondenti využívají některý z následujících informačních zdrojů. Nejznámější mezi respondenty bylo občanské sdružení dTest, které získalo 74 hlasů, web Potraviny na pranýři se umístilo na druhé pozici s 52 hlasy a 37 respondentů odpovědělo, že nevyužívá žádný z uvedených zdrojů. Nejméně známé mezi respondenty byly zbylé dvě instituce, kdy Státní zemědělskou a potravinářskou inspekci využívalo pouze 10 respondentů systém rychlého varování pro potraviny a krmiva RASFF pouze 7 respondentů. Viz Graf 4.12.

Graf 4.12 využití informačních zdrojů

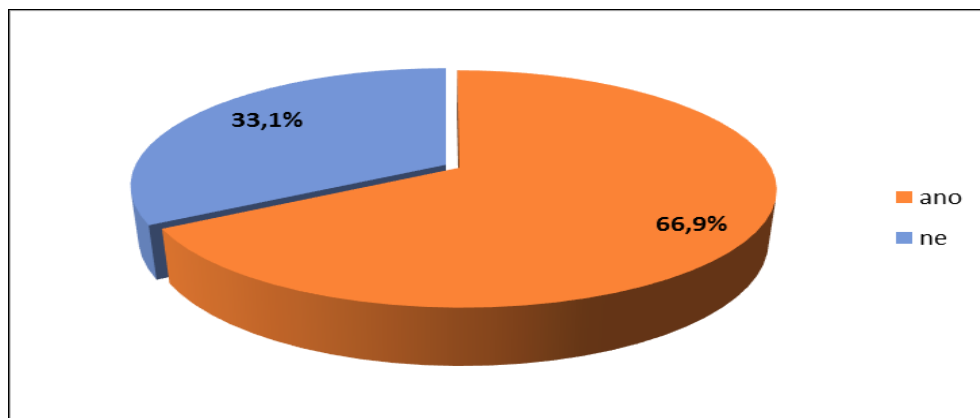

Zdroj: vlastní zpracování

4.5 Vliv kauz na spotřebitele

Další část průzkumu se zabývala otázkou, zda kauzy, které se udály v nedávné době, ovlivnily postoj a přístup respondentů v nakupování potravin. Tyto kauzy odhalily např. falšované nebo nebezpečné potraviny, které se objevili na českém trhu. Zde uvedla celkově 83 (66,9%) respondentů, že na tyto kauzy brali zřetel a zvolili ano. Zbýlých 41 (33,1%) respondentů tyto kauzy neovlivnily a proto zvolili možnost ne. Viz Graf 4.13.

Graf 4.13 Postoj k nedávným kauzám

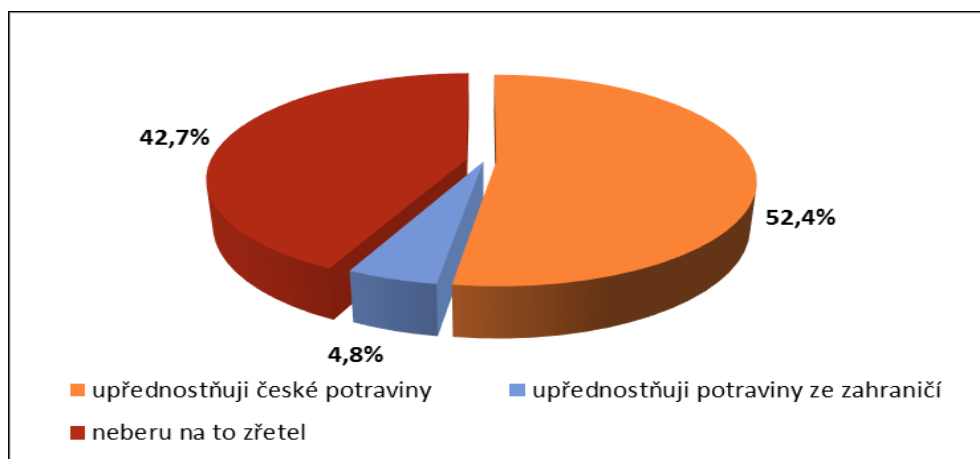

Zdroj: vlastní zpracování

4.6 Postoj k českým potravinám

Následující dvě otázky, byly zaměřeny na to, jaký je postoj respondentů k českým potravinám. První otázka se zabývala tím, zda respondenti upřednostňují při nakupování výhradně české potraviny nebo potraviny ze zahraničí. Respondenti mohli zvolit také třetí odpověď, kde uvedli, že na tuto problematiku neberou zřetel. Nejvíce respondentů, konkrétně 65 (52,4%) uvedlo, že preferují české potraviny a potraviny ze zahraničí upřednostňuje 6 respondentů (4,8%). Celkově 53 (42,7%) respondentů uvedlo, že nepreferují konkrétně žádnou skupinu potravin, jelikož na to neberou zřetel. Viz Graf 4.14.

Preference spotřebitelů Graf 4.14

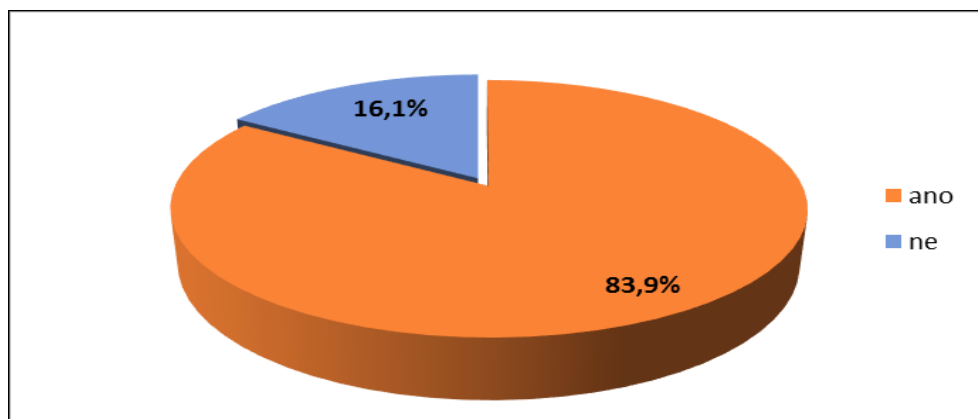

Zdroj: vlastní zpracování

Poslední otázka zjišťovala zda, si respondenti myslí, že jsou české výrobky kvalitní či nikoliv. Odpovědi respondentů byli rozhodně pozitivní pro české výrobky, jelikož si 104

(83,9%) respondentů myslí, že jsou kvalitní. Pouze 20 (16,1%) odpovědělo negativně a zvolili ne. Viz Graf 4.15.

Graf 4.15 Názor na české potraviny

Zdroj: vlastní zpracování

4.7 Hypotézy a doporučení

Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že spotřebitelé se zajímají o kvalitu a bezpečnost potravin. S tímto souvisí také první hypotéza, která byla stanovena, že více než 50% respondentů upřednostňuje kvalitu před cenou. Respondenti byli dotazováni, jestli při nákupu hledí pouze na kvalitu, spíše na kvalitu, pouze na cenu nebo spíše na cenu. Za pozitivní lze brát odpovědi, pouze na kvalitu a spíše na kvalitu, které dohromady představovaly 65%, což splnilo podmínku, že více než 50 % respondentů upřednostňuje kvalitu potravin před jejich cenou. Hypotéza byla tedy potvrzena.

Toto zjištění je pozitivní z mnoha důvodů, především výsledek potvrzení hypotézy naznačuje změnu myšlení lidí v tom, co jí a co nakupují. Nehledí již pouze na nízkou cenu potravin, které nám podsouvají velké obchodní řetězce formou lákavých slevových akcí. Ale také na složení a jsou si čím dál více vědomi toho, že za krásnou cenou se skrývají náhražky a mnohdy překvapivé metody výroby dané potraviny pro dosažení takto nízkých cen.

Velmi pozitivní informace jsou v grafu 4.6, kde lze vypožorovat, že 46 respondentů sleduje nutriční hodnoty a 62 respondentů sleduje na obale náhražky tzv. „ěčka“. To dokazuje, že lidem není jejich zdraví lhostejné a vnímají spojitost mezi kvalitní potravinou a zdravým životním stylem.

Proti nečistým praktikám výrobců a prodejců lze v dnešní době lépe bojovat, jelikož lze informace o jednotlivých potravinách a jejich složení lépe vyhledat než v minulosti.

V případě, že chce vědět člověk co jí a co kupuje, tak může navštívit webové stránky nezávislých či státních organizací, které tyto potraviny podrobují podrobným testům a zjišťují, zda nejsou zdravotně závadné či, zda nás výrobce nešidí. Od těchto organizací lze získat mnoho užitečných informací a záleží na každém, jak s nimi naloží.. Znalost těchto organizací dokazuje otázka č. 13, kde 74 respondentů uvedlo znalost organizace dTest, která je jednou z nejpoblárnější v České republice. Dalším příznivým výsledkem je, že státní web od ministerstva zemědělství Potraviny na pranýři, který byl uveden v roce 2012, získal také na popularitě a je dobrým pomocníkem při vyhledávání kvalitních či nekvalitních potravin. Dokazuje to 54 respondentů, kteří uvedli, že web znají. Díky těmto organizacím si spotřebitel může udělat přehled na potravinovém trhu a mnohdy zjistí, že už dlouho není pravidlem, že to nejdraší je i nejkvalitnější. Mnohdy spotřebitel zaplatí za kvalitnější potravinu zlomek ceny pouze proto, jelikož na atraktivním obale není logo známého výrobce, který si značku nechá rád dobře zaplatit. Změna myšlení spotřebitele se projevuje pomalu, ale tyto firmy budou jednou muset změnit svůj postoj, pokud o tyto potencionální zákazníky nechtějí přicházet.

Druhá hypotézu, která byla stanovena, zněla, že více než 70 % respondentů si myslí, že jsou české potraviny kvalitní. Svůj postoj mohli respondenti sdělit v poslední otázce č. 16, která se na toto konkrétně ptala. Hypotéza se potvrdila, jelikož 104 respondentů odpovědělo na otázku pozitivně a myslí si, že jsou české potraviny kvalitní. Opačného názoru bylo pouze 20 respondentů, kteří tvořili 16,1% z celkového počtu respondentů. Úzce na tuto otázku navazuje otázka č. 15, která se ptá na to, zda respondenti upřednostňují české potraviny či potraviny zahraniční, ale také mohli zvolit volbu, kdy na to neberou žádný zřetel. Tato otázka dopadla pozitivně, jelikož celkově 65 respondentů uvedlo, že upřednostňují české potraviny a takto se vyjádřilo 52,4% dotázaných. Postoj k českým potravinovým produktům je tedy velice dobrý.

Zklamáním mohla být otázka týkající se českých značek kvality. Respondenti byli tázáni na to, kterou z českých značek kvality znají a zda vyhledávají potraviny značeny jejich logem. Nebylo překvapení, že nejznámější českou značku kvality KLASA bude znát téměř každý, získala tedy 109 respondentů. Značka BIO získala 92 respondentů a Regionální potravina 57 respondentů. Negativně se respondenti vyjádřili k otázce, zda se při nákupu řídí těmito značkami, jelikož 60 respondentů uvedlo ne a pouze 19 zvolilo ano. Dalších 45 respondentů se těmito značkami řídí pouze občas. Z mého pohledu se jedná o nepříznivý výsledek, jelikož by měli být tyto značky více podporovány ze strany spotřebitelů. Mělo by dojít k jejich lepší medializaci a seznámení spotřebitelů s jejich hlavními důvody vzniku.

Spotřebitel by měl mít povědomí o to, v čem je lepší upřednostňovat potraviny s touto značkou a jaké může mít klady vůči potravině bez této značky.

I přesto, že otázka na názor ohledně kvality českých potravin dopadla velmi dobře tak se respondenti shodli v otázce č. 10, kde byli respondenti dotazováni na to, zda měli zkušenosti se závadnou potravinou. Na tuto otázku odpovědělo 111 (89,5%) respondentů kladně, jelikož měli zkušenosti se závadnou potravinou. Jedná se o znepokojující fakt, a proto by mělo dojít k nápravě. Obchodníci by měli obdržet za tyto přestupky vyšší pokuty a to pokuty, které pro ně budou více citelné. Zde se dostáváme k problému, kdy jsou pokuty v České republice velmi nízké a obchodník či výrobce tyto pokuty bez potíží zaplatí. Bez pořádné motivace předejít velké pokutě jen stěží dojde k nápravě. A proto by situaci mohl zlepšit nový občanský zákoník, který platí od letošního roku 2015 a zvyšuje pokuty obchodníkům. Mohlo by je to přinutit k tomu, aby dohlíželi lépe na kvalitu potravin, které nabízejí. I přes skutečnost, že téměř všichni respondenti mají zkušenost se závadnou potravinou, tak na otázku, zda je bezpečnost potravin v České republice dostatečně zajištěna odpovědělo 70 (60,5%) respondentů kladně.

Dále se zjišťovala znalost respondentů ohledně organizací, které podporují práva spotřebitelů. Na výběr bylo celkově pět možností, kdy pátou volili pouze v případě, že neznají žádnou z uvedených institucí. Na výběr byly tři instituce pocházející z České republiky a jedna z Evropské unie. U této otázky bylo možné vybrat více než jednu odpověď, proto zde není přepočten na procenta. Nejznámější byla pro respondenty Česká obchodní inspekce, která získala 117 hlasů. Jako druhou neznámější institucí byla zvolena Česká zemědělská a potravinářská inspekce a za ní následovala Česká veterinární správa. Nejméně hlasů získal Evropský Úřad pro bezpečnost potravin. Proto bych navrhla zvýšit informovanost o tomto úřadě, který zastává důležitou funkci na poli bezpečnosti potravin.

5 Závěr

Téma ochrany spotřebitele se dotýká každého z nás a především oblast potravin nelze jednoduše přehlížet. Zájem o tuto tematiku by měl být na našem pomyslném prvním místě, jelikož potraviny jsou k životu nezbytné a jejich kvalita a bezpečnost má přímý vliv na naše zdraví. V dnešní době se výrobci a prodejci potravin snaží dosáhnout, co nejvyššího zisku i za cenu snížení kvality či dokonce bezpečnosti potravin. Poté je každý krok ze strany vlády, který se těmito praktikám pokouší zabránit, velmi vítaný.

Cílem práce bylo na základě teoretického vymezení problematiky ochrany spotřebitele v Evropské unii a České republice zhodnotit současný stav politiky ochrany spotřebitele a objasnit tuto problematiku v oblasti kvality a bezpečnosti potravin ve vybraných státech EU.

V rámci České republiky a Evropské unie se provedlo podrobné zmapování vývoje ochrany spotřebitele z minulosti až do současnosti a podle všech získaných poznatků je zřejmé, že velký podíl na zlepšení ochrany spotřebitele má právě Evropská unie, která nastavila shodný standard v některých oblastech pro všechny členské státy. Zákony a normy jsou v jednotlivých státech implementovány do jejich národních předpisů a jejich přijetím došlo ke zlepšení ochrany spotřebitele.

Kvalita a bezpečnost potravin je díky systému RASFF kontrolována napříč celou Evropskou unií a to přináší pozitivní přínosy ve formě lepší spolupráce mezi členskými státy a zlepšení pozice koncového spotřebitele. Pomocí systému RASFF a jiným orgánům zabezpečení, které mezi sebou spolupracují, dochází k rychlému předávání varovných informací mezi členskými zeměmi a díky tomu se předchází možným rizikům. Počty odeslaných oznámení do toho systému se snižují, to ukazuje zlepšení bezpečnosti potravin v EU.

Dalším důležitým bodem bylo seznámení s opatřeními zajišťujícími zabezpečení kvality a bezpečnosti potravin v Polsku a Slovenské republice. Vzhledem k zjištěným poznatkům můžeme říci, že zajištění ochrany spotřebitele v oblasti potravin funguje u všech výše zmíněných velmi dobře. Ukazatelem v zlepšení kvality a bezpečnosti potravin je Globální index potravinové bezpečnosti, který slouží jako ukazatel kvality a bezpečnosti potravin napříč všemi státy světa.

Pro porovnání byly zvoleny tři státy, kdy nejlepšího umístění dosáhla Česká republika, poté Polsko a poslední pozici obsadilo Slovensko. V širším srovnání dosáhli tyto tři státy solidního výsledku a nelze mluvit o významných nedostatecích.

V závěru se práce zaměřila na výsledky dotazníkového šetření, ve kterém se zjišťovali preference jednotlivých respondentů. Oblast šetření byla zaměřena na kvalitu potravin, cenu potravin, povědomí o organizacích a institucích zabývajících se bezpečností a kvalitou potravin a také na názory respondentů týkající se kvality a bezpečnosti českých potravin. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že se respondenti zaměřují více na kvalitu než cenu potravin. Zajímají se o potraviny, které nakupují a častěji sledují složení potravin uvedené na jejích obalech. V šetření byla dokázána i nepříznivá skutečnost, kdy většina respondentů na otázku zda-li mají zkušenosti se závadnou potravinou odpověděla kladně. V závěru byla na základě všech těchto zjištění navržena doporučení, mezi které patří například podpora potravin s logem kvality a zvýšení informovanosti o Evropském úřadě pro bezpečnost potravin.

Seznam použité literatury

Bibliografické zdroje

- [1] BABIČKA, Luboš. Průvodce světem potravin: rady spotřebitelům, na co si dát pozor při nakupování a manipulaci s potravinami. 3., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, Odbor bezpečnosti potravin, 2012, 44 s. ISBN 978-80-7434-086-4.
- [2] CIHELKOVÁ, Eva a JAKŠ Jaroslav. *Evropská integrace-Evropská unie*. 1.vyd. Praha: Oeconomica, 2004, 396 s. ISBN 80-245-0854-0.
- [3] DEVENNEY, James a Mel KENNY. *European consumer protection: Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, 476 s. ISBN 978-1-107-01301-8.
- [4] JENÍČEK, Vladimír a FOLTÝN Jaroslav. *Globální problémy světa v ekonomických souvislostech*. 1.vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, 324 s. ISBN 978-80-7400-326-4.
- [5] DOSTÁLOVÁ, Jana a kol. *Potravinářské zbožížnalství*. 2.vyd. Ostrava: Key, 2014, 435 s. ISBN 978-80-7418-208-2.
- [6] HOROVÁ, Olga. *Ochrana spotřebitele*. 2. vyd. Praha: Oeconomica, 2004, 136 s. ISBN 80-245-0690-4.
- [7] HULVA, Tomáš. *Ochrana spotřebitele* 1. vyd. Praha: ASPI, 2005, 452 s. ISBN 80-7357-064-5.
- [8] JANKŮ, Martin a Linda JANKŮ. *Vybrané kapitoly z práva EU*. 1. vyd. Ostrava: Key, 2009, 233 s. ISBN 978-80-7418-049-1.
- [9] JANKŮ, Martin a Linda JANKŮ. *Právo EU po Lisabonské smlouvě*. 1. vyd. Ostrava:KEY, 2012, 274 s. ISBN 978-80-7418-152-8.

[10] KLABUSAYOVÁ, Naděžda, Renata BURDILÁKOVÁ a Jana ZLÁMALOVÁ. *Ochrana spotřebitele: geneze a současnost*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2009, 164 s. ISBN 978-80-248-2037-8.

[11] SVOBODA, Pavel. *Úvod do evropského práva*. 4.vyd. Praha: C.H.Beck, 2011, 382 s. ISBN 978-80-7400-334-9.

[12] TICHÝ, Luboš. *Ochrana spotřebitele*. 1.vyd. Praha: Eva Rozkotová, 2014, 224 s. ISBN 978-80-8748813-3.

[13] VALENTA, Ondřej a Petr HLADÍK. *Budoucnost kvality a bezpečnosti potravin v Česku*. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2011, 123 s. ISBN 978-80-86794-38-9.

[14] VEBER, Jaromír a kol. *Řízení jakosti a ochrana spotřebitele*. 2. vyd. Praha: Grada, 2007. 204 s. ISBN -978-80-247-1782-1.

Internetové zdroje

[1] Agencja Arynku rolnego. *Představujeme se: čísla a fakta o polských potravinách* [online]. 2014 [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <https://praha.trade.gov.pl/cz/download/file/f,27423>.

[2] Agrární www portál. *Dnes začíná platit novela o potravinách* [online]. 2015 [cit. 2015-04-02]. Dostupné z: <http://www.agris.cz/clanek/186606>.

[3] Business.center.cz. *Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele* [online]. 1998 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/spotrebitel/cast1.aspx>.

[3] dTest. *O dTestu* [online]. 2013 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <https://www.dtest.cz/clanek-2/o-dtestu>.

[4] Epravo.cz. *Geneze evropského spotřebitelského práva a jeho vývoj* [online]. 1999 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/geneze-evropskeho-spotrebitelskeho-prava-a-jeho-vyvoj-77559.html>.

- [5] Euractiv.cz. *Portfolio pro Jourovou: Spravedlnost, spotřebitelé a rovnost* [online]. 2014 [cit. 2015-01-20]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/link-dossier/portfolio-pro-jourovou-spravedlnost-spotrebitela-a-rovnost-pohlavi-000113#sthash.HrVacwKc.dpuf>.
- [6] Euractiv.cz. *Směrnice o právech spotřebitelů se podnikatelům příliš nezamlouvá* [online]. 2011 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/podnikani-a-zamestnanost/clanek/smernice-o-pravech-spotrebitelu-se-podnikatelum-prilis-nezamlouva-008921#sthash.ZvFPjDzD.dpuf>.
- [7] European Commission. *Departments (Directorates-General) and services* [online]. 2015b [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/about/ds_en.htm.
- [8] European Commission. *Evropská komise – Tisková zpráva* [online]. 2015 [cit. 2015-02-27]. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1317_cs.htm.
- [9] European Commission. *Health and Food Safety*. [online]. [cit. 2015-03-28]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/dgs/health_food-safety/about_us/who_we_are_en.htm.
- [10] European Commission. *Reports and Publications* [online]. 2015c [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/food/safety/rasff/reports_publications/index_en.htm.
- [11] EUROPEAN COMMISSION. *The Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF): 2013 Annual Report*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, [online]. 2014 [cit. 2015-03-04]. ISBN 978-92-79-38196-6. Dostupné z: http://ec.europa.eu/food/safety/rasff/docs/rasff_annual_report_2013.pdf.
- [12] European Commission. *White paper on food safety* [online]. 2000 [cit. 2015-02-11]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer/library/pub/pub06_en.pdf.
- [13] European Union. *European Commission* [online]. 2015a [cit. 2015-02-11]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_en.htm.

- [14] European Food Safety Authority. *Evropský úřad pro bezpečnost potravin ve stručném přehledu* [online]. 2008 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://www.efsa.europa.eu/en/aboutefsa/docs/corporatebrochurecs.pdf>.
- [15] EUROSOP. *Ochrana spotřebitele* [online]. 2005 [cit. 2015-01-20]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8969/sekce/ochrana-spotrebitel/>.
- [16] Global Food Security index. *Explore countries* [online]. 2015c [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://foodsecurityindex.eiu.com/Country>.
- [17] Global Food Security Index. *Global Food Security Index* [online]. 2015a [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://foodsecurityindex.eiu.com/>.
- [18] Global Food Security Index. *Methodology* [online]. 2015b [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://foodsecurityindex.eiu.com/Home/Methodology>.
- [19] Informační centrum bezpečnosti potravin. Dozorové orgány [online]. 2012a [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://www.bezpecnostpotravin.cz/kategorie/dozorove-organy.aspx>.
- [20] Informační centrum bezpečnosti potravin. *O nás* [online]. 2012b [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <http://www.bezpecnostpotravin.cz/stranka/informacni-centrum-bezpecnosti-potravin2.aspx#sthash.7mMkTkKE.dpuf>.
- [21] Informační centrum bezpečnosti potravin. *Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva (RASFF)* [online]. 2012c [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <http://www.bezpecnostpotravin.cz/stranka/system-rychleho-varovani-pro-potraviny-a-krmiva-%28rasff%29.aspx>.
- [22] Ministerstvo zemědělství. *Strategie bezpečnosti potravin* [online]. 2009 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/potraviny/bezpecnost-potravin/strategie-zajisteni-bezpecnosti-potravin/>.

- [23] Ministerstvo zemědělství. *Strategie bezpečnosti potravin a výživy 2014-2020* [online]. 2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/324776/_323925_514597_StrategieBP_cs.pdf.
- [24] Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Strategie spotřebitelské politiky v ČR 2015-2020* [online]. 2005 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument155395.html/>.
- [25] Měsíc.cz. *Jak si stojí ochrana spotřebitele v ČR?* [Online]. 2005 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/jak-si-stoji-ochrana-spotrebitele-v-cr/>.
- [26] Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Zákon č. 102/2001 Sb., o obecné bezpečnosti výrobků a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů* [online]. 2013 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument6802.html>.
- [27] Ministerstvo zemědělství. *Dozorové orgány* [online]. 2009a [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/potraviny/bezpecnost-potravin/kontrola-potravin-a-krmiv/>
- [28] Ministerstvo zemědělství. *Zpráva o činnosti systému rychlého varování pro potraviny a krmiva (RASFF) v České republice za rok 2009* [online]. 2010 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/File/RASFF/RASFF_CR_2009.pdf.
- [29] Ministerstvo zemědělství. *Zpráva o činnosti systému rychlého varování pro potraviny a krmiva (RASFF) v České republice za rok 2010* [online]. 2011 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/publikace/RASFF_2010_final.pdf.
- [30] Ministerstvo zemědělství. *Zpráva o činnosti systému rychlého varování pro potraviny a krmiva (RASFF) v České republice za rok 2011* [online]. 2012 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/publikace/RASFF_2011_v%C3%BDsledn%C3%A1%20verze%20PDF.pdf.
- [31] Ministerstvo zemědělství. *Zpráva o činnosti systému rychlého varování pro potraviny a krmiva (RASFF) v České republice za rok 2012* [online]. 2013 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: http://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/publikace/RASFF_2012_MZe.pdf.

[32] Ministerstvo zemědělství. *Zpráva o činnosti systému rychlého varování pro potraviny a krmiva (RASFF) v České republice za rok 2013* [online]. 2014 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: http://www.bezpecnostpotravin.cz/UserFiles/publikace/2014_RASFF_2013_final.pdf.

[33] Národná Obroda. *Výrobky zo Slovenska ofrankujú nálepkou, úrovne už budú dve* [Online]. 2012 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.narodnaobroda.sk/ekonomika/ekonomicke-spravy/102431-vyrobky-zo-slovenska-ofrankuju-nalepkou-urovne-uz-budu-dve>.

[34] Nový občanský zákoník. *Zákon o obchodních korporacích* [online]. 2013 [cit. 2015-01-3]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obchodni-korporace/obecne/>.

[36] Potraviny na pranýři. *Základní informace* [Online]. 2012 [cit. 2015-04-07]. Dostupné z: <http://www.potravinynapranryri.cz/info/docDetail.aspx?docid=1048309&docType=ART&nid=12056>.

[37] Peníze.cz. *Nový občanský zákoník 2014* [online]. 2000 [cit. 2015-02-11]. Dostupné z: <http://zakony.penize.cz/novy-obcansky-zakonik-2014>.

[38] Regionální potravina. *Značka Regionální potravina oceňuje ty nejlepší výrobky z každého kraje* [online]. 2013 [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/regionalni-potraviny/o-projektu/>.

[39] Státní veterinární správa. *O Státní veterinární správě* [online]. 2012 [cit. 2015-04-21]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/svs/portal/zakladni-informace/>.

[40] Státní veterinární správa. *Potraviny s chráněným označením* [online]. 2009b [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/svs/portal/potraviny-s-chranenym-nazvem/>.

[41] Státní zemědělská a potravinářská inspekce. *Zpráva o činnosti SZPI za rok 2009* [online]. 2010 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1021215&nid=11386&chnum=1&hl=zpr%C3%A1va>.

[42] Státní zemědělská a potravinářská inspekce. *Zpráva o činnosti SZPI za rok 2010* [online]. 2011 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1029558&nid=11386&chnum=1&hl=zpr%C3%A1va>.

[43] Státní zemědělská a potravinářská inspekce. *Zpráva o činnosti SZPI za rok 2011* [online]. 2012 [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1036091&nid=11386&chnum=1&hl=zpr%C3%A1va>.

[44] Státní zemědělská a potravinářská inspekce. *Zpráva o činnosti SZPI za rok 2012* [online]. 2013 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1046563&nid=11313&chnum=1&hl=v%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD>.

[45] Státní zemědělská a potravinářská inspekce. *Zpráva o činnosti SZPI za rok 2013* [online]. 2014 [cit. 2015-04-18]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1058032&docType=ART&nid=11386>.

[46] Státní zemědělská a potravinářská inspekce. *Kontrolní činnost SZPI* [online]. 2015 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1002118&docType=ART&nid=11314>.

[47] Státní zemědělská a potravinářská inspekce. *Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva RASFF* [online]. 2011 [cit. 2015-04-11]. Dostupné z: <http://www.szpi.gov.cz/docDetail.aspx?docid=1002819&docType=ART&nid=11414>.

[48] Sdružení obrany spotřebitelů – Asociace. *O nás* [online]. 2013 [cit. 2015-02-20] Dostupné z: <http://www.asociace-sos.cz/o-nas-2/>.

[49] Spotřebitel.net. *O nás* [online]. 2010 [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://spotrebitel.net/o-nas>.

[50] Štátna veterinárna a potravinová správa Slovenskej republiky. *Zakladne Info* [online]. 2003 [cit. 2015-04-10]. Dostupné z: http://www.svps.sk/zakladne_info/rvps.asp.

[51] Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky. *Organizačná štruktúra* [online]. 2009 [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: http://www.uvzsr.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=67&Itemid=57.

[52] Viscojis.cz. *Značky kvality potravín* [online]. 2014 [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: http://viscojis.cz/teens/index.php?option=com_content&view=article&id=189%3A176&catid=110&Itemid=159.

Seznam zkratk

ČR	Česká republika
DG SANCO	Generální ředitelství pro zdraví a ochranu spotřebitele
DG SANTE	Generální ředitelství pro zdraví a bezpečnost potravin
EFSA	Evropský úřad pro bezpečnost potravin
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropské společenství
ESC	Evropské informační centrum
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
ICBP	Informační centrum bezpečnosti potravin
RASFF	Systém rychlého varování pro potraviny a krmiva
SR	Slovenská republika
SRN	Spolková republika Německo
SVS	Státní veterinární správa
SZPI	Státní zemědělská a potravinářská inspekce

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

Ostravě dne 7. 5. 2015

.....

Iveta Janáková

Seznam příloh

Příloha 1 Dotazník

Přílohy

Dobrý den,

Jsem studentkou ekonomické fakulty Vysoké školy báňské a chtěla bych Vás poprosit o vyplnění následujícího dotazníku pro účely mé bakalářské práce, která se zabývá kvalitou a bezpečností potravin.

1. Jaké je vaše pohlaví?

- a) Muž
- b) žena

2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) ZŠ
- b) odborné učiliště
- c) SŠ
- d) VOŠ
- e) VŠ

3. Do jaké věkové kategorie se řadíte?

- a) Do 21 let
- b) 22-35 let
- c) 36-47 let
- d) 48-59 let
- e) 60 a více let

4. Hledíte spíše na cenu nebo kvalitu potravin?

- a) pouze na kvalitu
- b) spíše na kvalitu
- c) pouze na cenu
- d) spíše na cenu

5. Díváte se při nákupu na složení potravin uvedené na obalu?

- a) ano vždy
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) nikdy

6. Co Vás na obale zajímá nejvíce?

- a) minimální datum spotřeby
- b) množství a druh „éček“
- c) nutriční hodnoty (např. bílkoviny, sacharidy)
- d) výrobce
- e) země původu

7. Kterou z následujících značek znáte?

- a) BIO a biopotraviny
- b) Chráněné zeměpisné označení
- c) KLASA
- d) Regionální potravina
- e) Zaručená tradiční specialita
- f) žádnou

8. Nakupujete podle těchto značek kvality?

- a) Ano
- b) Ne
- c) někdy

9. Kterou z těchto institucí/organizací znáte?

- a) Česká obchodní inspekce
- b) Evropský úřad pro potraviny (EFSA)
- c) Státní veterinární správa
- d) Státní zemědělská a potravinářská inspekce
- e) žádnou

10. Setkali jste se někdy při nákupu se závadnou potravinou?

- a) Ano
- b) ne

11. V případě, že ano, jaký problém nastal?

- a) Prošlá doba minimální trvanlivosti
- b) špatné skladování (např. hygiena)
- c) zkažená potravina (např. plíseň)

d) jiný problém

12. Myslíte, že je v České republice dostatečně zajištěna ochrana před nebezpečnými potravinami?

- a) Ano
- b) ne

13. Využíváte některý z uvedených informačních zdrojů pro získání informací o potravinách

- a) dTest
- b) Potraviny na pranýři
- c) Státní zemědělská a potravinářská inspekce
- d) Informační centrum bezpečnosti potravin
- e) RASFF
- f) nevyužívám

14. Ovlivnily Vás při nákupu potravin nedávné kauzy odhalující falšované a nebezpečné potraviny?

- a) Ano
- b) ne

15. Preferujete potraviny z ČR nebo ze zahraničí?

- a) upřednostňuji potraviny ze zahraničí
- b) upřednostňuji české potraviny
- c) neberu na to zřetel

16. Myslíte si, že jsou české potraviny kvalitní?

- a) Ano
- b) Ne

Děkuji za vyplnění a přeji Vám pěkný den,

Iveta Janáková